

Rechtskrondig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 600 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Justitiestraat 21, Antwerpen

XXIIIste CONGRES VAN DE VLAAMSE JURISTENVERENIGING

Leuven, 11 mei 1968

SECTIE V : DE BELASTING OP DE TOEGEVOEGDE WAARDE

PREADVIEZEN

1. door Mr. I. CLAEYS-BOUUAERT, advocaat bij het Hof van Beroep te Gent, geaggregeerde voor het Hoger Onderwijs
2. door Dr. L. HINNEKENS, Counsel bij Baker & McKenzie, Brussel

Enkele Juridische Aspecten van de Belasting op de Toegevoegde Waarde

door Mr. I. Claeys-Bouuaert

1. Inleidende opmerkingen.

De B.T.W. heeft in ons land, op enkele maanden tijd, een indrukwekkende literatuur doen ontstaan. Talrijke uiteenzettingen bespreken haar economische aspecten, haar eventuele voor- en nadelen op commercieel gebied, haar gevolgen op de productiviteit van de bedrijven, op de binnenlandse prijzen en op de buitenlandse concurrentie. Interessante artikelen werden gewijd aan haar boekhoudkundige bijzonderheden. Zeer gedocumenteerde studiën werden gewijd aan haar technisch mechanisme, voornamelijk in de toepassing van de Franse of Duitse wet. Het ware onbegonnen werk die documentatie hier te willen samenvatten en het is zeker hier niet de plaats om een opsomming te geven van al de problemen die deze belasting kan doen rijzen. Wij zullen ons derhalve beperken tot de bespreking van enkele problemen, die in de bestaande literatuur minder besproken werden.

Wij hebben daarbij hoofdzakelijk gepoogd, de problemen te zien met de ogen van de jurist die in de dagelijkse praktijk staat. De B.T.W. biedt blijkbaar ook materie voor een technisch-fiscaal onderzoek. Veel hangt hier echter nog af van de beslissingen die onze wetgever nog moet treffen.

Een algemene beschrijving van deze fiscale problemen zal men overigens in een ander preadvies vinden.

2. Algemeen mechanisme.

De nadere ontleding van deze problemen maakt een korte technische toelichting nuttig.

Gesteld dat een « belastingplichtige » goederen levert, tijdens een bepaalde periode, voor een netto verkoopprijs van 100
Indien het tarief van de B.T.W. 20 % bedraagt, zal hij aan de koper moeten rekenen : belasting 20

totale verkoopprijs 120

Een onderzoek van al de bestanddelen van zijn kostprijs laat echter toe, vast te stellen dat hij aan grondstoffen, hulpstoffen, allerlei bevoorradings, aangewende diensten of gebruikte uitrusting uitgegeven heeft 72
waarin begrepen 20 % B.T.W. 12
Hij zal dus aan de Schatkist moeten betalen : $20 - 12 = 8$.

Nu spreekt het vanzelf dat dergelijke berekening niet per produkt kan gemaakt worden. De identificatie van alle in een bepaald produkt geïncorporeerde grondstoffen of andere bestanddelen van de kostprijs is bepaald onmogelijk.

Men zal dan ook zeer eenvoudig de B.T.W. die in de kostprijs begrepen is optellen en onmiddellijk verrekenen met de B.T.W. berekend op de verkopen van de corresponderende periode. Volgens de beslissingen van de

E.E.G. (tweede richtlijn van 11.4.1967, art. 12) gebeurt deze berekening per maand en wordt telkens de B.T.W. op de verkopen van dezelfde maand verrekend.

3. Wordingsgeschiedenis en algemene kenmerken.

Om dit mechanisme op behoorlijke wijze te bestuderen is het van essentieel belang, de oorsprong ervan in herinnering te brengen.

In de jaren na de eerste wereldoorlog had Frankrijk, zoals België en diverse andere landen, een cascadebelasting op de handelsoverdrachten gekend. Deze belasting werd echter in 1936 afgeschaft bij onze zuiderburen en vervangen door een eenmalige belasting op de productie: de belasting werd gevorderd, voor elk produkt, bij het beëindigen van de productiecyclus, m.a.w. bij de overdracht door de producent aan de groot- of kleinhandelaar.

Dit stelsel bood twee belangrijke voordelen: enerzijds werd daardoor elke kunstmatige aansporing tot verticale concentratie van de bedrijven vermeden; anderzijds was de controle over de heffing van deze belasting tot een betrekkelijk klein aantal bedrijven beperkt: enkel de producenten kwamen in aanmerking.

Deze eenmalige heffing bleek echter nadelen te bieden, onder meer juist wegens het feit dat ze de volledige fiscale last op een enkel stadium van de economische cyclus concentreerde. Om een juiste en ook vlugge heffing van de belasting te bevorderen, werd in 1948 een stelsel ingevoerd dat de naam kreeg: « système des paiements fractionnés ». De belasting werd reeds gevorderd op de overdrachten van grondstoffen of half-afgewerkte produkten, maar deze belasting werd nadien verrekend op de belasting die bij de verkoop van het afgewerkte produkt eisbaar was: de totale belasting bleef dus ongewijzigd.

De « Taxe sur la valeur ajoutée », ingericht door de Franse wet van 10 april 1954, is niets anders dan een verbeterde versie van de « taxe à la production » geïnd met gefractioneerde betalingen.

Latere studies van de Europese instellingen leidden tot de conclusie dat deze belasting een gunstige economische evolutie zou in de hand werken, en dat zij bovendien de enige was die de realisatie van de doelstellingen van de gemeenschappelijke markt in de E.E.G. mogelijk maakte.

De Commissie van de E.E.G. zette in die zin een actie in, die leidde tot het uitvaardigen van twee richtlijnen gedagtekend van 11 april 1967 en verschenen in het Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen op 14 april 1967. De eerste richtlijn formuleert het algemeen principe en de algemene oriëntatie van de opgelegde hervorming, de tweede bepaalt de voornaamste modaliteiten van de in te voeren geharmoniseerde belasting.

Het algemeen principe wordt, in artikel 2 van de eerste richtlijn, in de volgende termen uitgedrukt: « Het gemeenschappelijk stelsel van de belasting over de toegevoegde waarde berust op het beginsel dat van goederen en diensten een algemene verbruiksbelasting wordt geheven welke strikt evenredig is met de prijs van goederen en diensten, zulks ongeacht het aantal transacties welke tijdens het productie- en distributieproces vóór de fase van heffing plaats vonden.

« Bij elke transactie is de belasting over de toegevoegde waarde, berekend over de prijs van het goed of van de dienst volgens het tarief dat voor dat goed of voor die dienst geldt, verschuldigd onder aftrek van het bedrag van de belasting over de toegevoegde waarde waarmee de onderscheiden elementen van de prijs rechtstreeks zijn belast ».

Men moet eigenlijk de B.T.W. ontleden, opgaande van verbruiker naar producent. De verbruiker moet (b.v.)

20 % betalen. De laatste verkoper moet deze belasting innen. Om zeker te zijn dat hij het zou doen, eist men reeds van hem 20 % van zijn aankopen, met mogelijkheid deze bedragen af te wentelen. De laatstbedoelde 20 % worden op hun beurt van de vroegere leverancier geïnd, en zo tot de oorsprong van de economische cyclus.

Het is dus een essentieel kenmerk van deze belasting, dat zij de verbruiker moet treffen en door hem moet gedragen worden; maar dat zij van andere schuldenaars geheven wordt, nl. ter gelegenheid van vroegere overdrachten of prestaties. De afwenteling van de belasting is dus stelselmatig voorzien en door de wetgever gewild.

4. Begrip « belastingplichtige ».

Naar luid van artikel 2 van de tweede richtlijn van 11.4.1967 zijn belastbaar de leveringen en prestaties verricht door een belastingplichtige. Verder bepaalt art. 4 van dezelfde richtlijn: « Als belastingplichtige wordt beschouwd ieder die zelfstandig en regelmatig, met of zonder winstoogmerk, handelingen verricht welke tot de werkzaamheden van een fabrikant, handelaar of dienstverrichter behoren ».

Deze omschrijving is van belang, omdat zij de toepassing van de belasting afhankelijk maakt van de persoonlijke toestand van een der partijen: de verkoper of dienstverrichter. Zij maakt bovendien, wat haar uitdrukking in het Nederlands betreft, een opmerking nodig op het gebied van de terminologie.

In het Frans is er inderdaad sprake van « l'assujetti ». De Duitse wet duidt dezelfde persoon aan met het woord « Unternehmer ». Alles wijst erop, dat in het wetsontwerp dat thans in voorbereiding is men in het Frans ook het woord « assujetti » zou gebruiken, maar in het Nederlands het woord « belastingplichtige ». Het hoeft nauwelijks vermeld te worden dat deze vertaling gebrekkig en ongelukkig is. Het woord « belastingplichtige » heeft een veel te algemene betekenis om voor het hier bedoelde begrip te kunnen dienen. Men gebruike desnoods een neologisme, indien zijn betekenis goed omlijnd is en aan de gewenste inhoud beantwoordt.

Het feit dat het bestaan van een belastingschuld van het persoonlijk statuut van de verkoper of dienstverrichter afhangt, kenmerkt het kettingmechanisme van de B.T.W. De verkoper zal steeds de in zijn kostprijs begrepen voorbelasting mogen aftrekken en de belasting voor het overige op de koper afwentelen, tot wanneer het goed in de handen komt van een gewone consument: dan eindigt de ketting en treft ze haar definitieve schuldenaar. Eventuele overdrachten tussen consumenten, wanneer zij toevallig gebeuren, mogen de belasting niet meer ondergaan: de dubbele belasting zou trouwens in dergelijke gevallen zeer zwaar wegen. (Naar het schijnt zou nochtans de levering van autovoertuigen, boten en vliegtuigen aan de belasting onderworpen blijven ook wanneer ze tussen niet-« belastingplichtigen » gebeurt; dit is een eerder anachronistisch overblijfsel van onze huidige weeldetaks).

Tevens valt hier de tegenstelling op tussen de persoon die de economische last van de belasting draagt, nl. de consument, en de technische schuldenaar van de belasting, nl. de leverancier. Er werd reeds op gewezen dat de afwenteling van de belasting hier inderdaad een kenmerk is van geheel het wettelijke stelsel.

5. Onleding van het belastbaar feit.

Uit het boven geschetst algemeen mechanisme van de belasting blijkt reeds dat de belastingschuld in hoofde van de verkoper en op het einde van de maand ont-

staat.

Is het belastbaar feit dan wel een levering (of prestatie) zoals men gewoonlijk zegt? (Voorbehoud wordt hier gemaakt voor de invoer, waarvoor andere heffingsregelen kunnen toegepast worden). Moet niet eerder het maandelijks zakencijfer als belastbaar feit beschouwd worden?

Artikel 5 van de tweede richtlijn bepaalt uitdrukkelijk: « Het belastbaar feit vindt plaats op het tijdstip waarop de levering wordt verricht ». En artikel 12 van dezelfde richtlijn legt aan de verkoper op, voor elke verrichting een factuur uit te reiken. De fiscale verplichtingen beginnen dus met de levering.

Deze verplichtingen behelzen echter op die datum nog niet het betalen van een bepaald bedrag. De belastingsschuld ontstaat enkel op grond van een maandelijks zakencijfer dat ook door andere eventueel deficitare verrichtingen kan beïnvloed worden. Het verschuldigd bedrag kan enkel na verloop van de maand en verrekening van de voorbelasting vastgesteld worden.

Om te beslissen dat het belastbaar feit wel in de levering moet gevonden worden, volstaat het ten andere niet dat de wetgever dit uitdrukkelijk zou verklaard hebben: men moet ook nagaan of deze verklaring wel met de inhoud van het ingerichte mechanisme overeenstemt.

Het feit is dat de B.T.W., zoals ze in Frankrijk is ontstaan en door de richtlijnen beschreven is, een fundamentele dualiteit vertoont.

Wanneer men schrijft: « Aan de belasting zijn onderworpen de leveringen... en de diensten... (art. 2) »; « De belastinggrondslag is... alles wat de tegenwaarde vormt... » (art. 8); « Het belastbaar feit vindt plaats op het tijdstip waarop de levering wordt verricht » (art. 5), dan heeft men de B.T.W. voor ogen, die van de koper wordt geëist. Voor hem is het materieel feit, waaraan zijn betaling verbonden is, reeds met de levering tot stand gebracht.

Anderzijds, wanneer men schrijft: « Ieder belastingplichtige moet elke maand een aangifte indienen... Iedere belastingplichtige moet het bedrag van de belasting bij de indiening voldoen » (art. 12), dan heeft men voor ogen de B.T.W. die de verkoper moet betalen.

In de eerste gedachtengang zou men mogen zeggen dat het belastbaar feit wel de levering is, en dat al de latere verrichtingen (vaststellen van een maandelijks zakencijfer, aangifte, betaling) enkel de invordering aanbelangen. In tegengestelde zin kan opgeworpen worden dat het betwistbaar lijkt een verrichting « belastbaar feit » te noemen wanneer het verschuldigd zijn van een belasting niet rechtstreeks en onmiddellijk van dat feit, doch enkel van een maandsaldo afhankelijk is gesteld.

En om de belasting te berekenen volstaat het dan nog niet, de « belastbare feiten » op te tellen en daarop het tarief toe te passen. Men moet ook nog de voorbelasting aftrekken waarop de verkoper aanspraak kan maken. Ook dat bedrag kan enkel op het einde van de maand vastgesteld worden.

Wij zouden dus als besluit voorstellen dat de eerste stelling (die het belastbaar feit in de levering ziet) bij de economische structuur van de belasting aansluit, maar dat de ontleding van het juridisch mechanisme eerder tot de tweede stelling leidt: het belastbaar feit is een maandelijks zakencijfer.

6. Juridische toestand van de koper.

De omschrijving als belastbaar feit hetzij van een levering, hetzij van een zakencijfer, is niet enkel een woordenkwestie: deze vraag beïnvloedt de juridische toestand van de koper, zoals hierna zal blijken.

Indien men op het gebied van de B.T.W. de regelen overbrengt, die in ons stelsel van overdrachtstaks toegepast worden, zal men het normaal vinden dat de koper samen met de verkoper tegenover de Staat als schuldenaar van de belasting zou optreden.

Dergelijke regel stemt nochtans niet overeen met de economie van het B.T.W.-stelsel. Dit blijkt uit overwegingen zowel van economische als van juridische aard.

Op economisch gebied: de B.T.W. is, men heeft het reeds vermeld, een algemene verbruiksbelasting. Zij moet dus de verkoopprijs van de verbruiksgoederen treffen; de heffingen in de vorige stadia hebben enkel als het ware een voorlopig karakter, zij zijn nodig om een redelijke en juiste heffing van de uiteindelijke belasting te waarborgen, maar vormen geen definitieve fiscale last vermits het bedrag ervan steeds kan afgewenteld of eventueel teruggevorderd worden. De heffing in het laatste stadium van een commerciële cyclus is de enige definitieve belastingheffing.

In de vorige stadia dus heeft de Staat er belang bij, dat de verkoper een bepaald bedrag aan belasting zou « voorafstorten ». Voor de koper evenwel is dit (behalve financieringsproblemen van tijdelijke aard) in principe onverschillig: hij koopt een soort belastingkrediet, een « belastingchèque », vermits hij de belasting in elk geval verder afwentelt. De belasting die hij niet betaald heeft op zijn aankoopfacturen zal de bij verkoop uit te keren sommen verhogen. Er is dus geen reden om hem in de heffingsplicht van de verkoper te betrekken.

Een juridische ontleding van de toestand leidt tot dezelfde conclusie. Aan de koper een verplichting opleggen is enkel dan verantwoord, indien de koper het storten van de belasting door de verkoper kan nagaan, en desnoods rechtstreeks de nodige fondsen aan de Schatkist bezorgen. Dit is nu bepaald onmogelijk, vermits de koper uiteraard nooit het maandelijks zakencijfer van zijn verkoper (waarin winstgevende en deficitare leveringen kunnen voorkomen), minder nog de aftrekbare voorbelasting van zijn verkoper kan kennen.

In het Franse stelsel is de schuld van de koper tegenover de verkoper in haar geheel een commerciële schuld, belasting inbegrepen. De Duitse wet (art. 13) slaat dezelfde weg in. Dit schijnt inderdaad de enige redelijke oplossing te zijn.

7. Gevolgen.

De gevolgen daarvan zijn niet enkel op fiscaal gebied van belang. De geschillen tussen koper en verkoper worden ook door de bijgetreden stelling beïnvloed. Hierna enkele voorbeelden:

a) de koper klaagt over de hoedanigheid of de waarde van de geleverde goederen. De koper heeft de gefactureerde voorbelasting verrekend in de maand van de facturatie. Na een procedure (die doorgaans een deskundig onderzoek zal medebrengen) bekomt hij hetzij een prijsvermindering, hetzij een ontbinding van de koop. Indien men hem als mede-schuldenaar van de belasting beschouwt, zou men hem een recht op teruggave van de belasting moeten toekennen, met aanpassing van zijn aftrekbare voorbelasting. Het ware veel eenvoudiger, de kredietnota of ontbinding op te nemen in het zakencijfer van de maand waarin deze verrichtingen plaats grijpen: de prijsvermindering of de ontbinding geldt als een nieuwe verkoop (voor de destijds geboekte aankoopsprijs) en komt dus terug in het belastbaar zakencijfer van de koper. Deze had destijds een « belasting-chèque » betaald en verrekend. Nu krijgt hij het bedrag ervan van de verkoper terug en moet hij het verrekende bedrag dus op zijn beurt betalen.

b) de verkoper heeft de B.T.W. hetzij aan een te hoog, hetzij aan een te laag tarief in de faktuur berekend. De koper heeft de faktuur betaald. Indien de B.T.W. voor hem een fiscale schuld uitmaakt, moet hij in de rechtzetting ervan betrokken worden. Heeft de faktuur voor hem in haar geheel een commerciële schuld tot voorwerp dan zal hij aan zijn verplichtingen voldaan hebben. Hij zal echter enkel het gefactureerd bedrag mogen verrekenen: bij de aftrek van de voorbelasting zal de onregelmatigheid aldus automatisch verdwijnen.

c) indien de schuldvordering van de verkoper verloren gaat wegens faillissement of insolventie van de koper, mag aan de verkoper een teruggave toegestaan worden. Hij heeft de belasting aan de Schatkist gestort in de maand van de facturatie, het is logisch dat hij tegenover de Schatkist een corresponderende terugvordering zou kunnen laten gelden. Indien men van het standpunt uitgaat dat de koper mede gehouden is tot de fiscale verplichting, dan zou men in de schuld van de koper een onderscheid moeten maken tussen zijn commerciële en zijn fiscale schuld, met toepassing voor dit laatste deel van andere regelen wat voorrecht en invorderbaarheid angaat.

Dezelfde opmerkingen gelden, in omgekeerde zin, bij prijsvermindering of bij ontbinding van de koop indien de verkoper insolvent wordt.

d) Zelfs bij ontbreken van facturen en bij opzettelijke belastingontduiking is er geen reden om stelselmatig de koper in de vervolging te betrekken. De controlediensten, die de onregelmatigheid hebben opgespoord, zullen het zakencijfer aan de kant van de verkoper moeten nagaan en hem tot betaling van de belasting moeten vervolgen. Dezelfde verkoper zal ten andere gepenaliseerd worden door het feit dat hij, wegens uitblijven van tijdige facturatie, de belasting niet meer op zijn koper zal kunnen afwentelen. De koper, op zijn beurt, zal bij verdere verkoop de voorbelasting niet kunnen aftrekken vermits hij deze niet heeft gekweten.

Men merke op dat de bedoelde belastingontduiking enkel dan concrete gevolgen zal hebben, wanneer de levering (of prestatie van diensten) zich in het laatste stadium van de belastbare cyclus situeert. Wellicht zal de bedreiging van een belastingverhoging in de meeste gevallen volstaan om de verkoper van deze fraude te doen afzien. Het gevaar bestaat omzeggens uitsluitend bij zeer kleine bedrijven, van artisanale aard, die dan toch forfaitair zouden belast worden.

Een hoofdelijk verhaal van de administratie tegenover de koper zou tenslotte enkel verantwoord zijn onder de dubbele voorwaarde dat hij medeplichtig is aan een opzettelijke belastingontduiking (tot vaststelling daarvan zou het feit kunnen volstaan, dat hij geen faktuur heeft geëist) en dat de verkoper insolvent is. De uitbreiding van de vervolgingsrechten ten opzichte van de koper kan in die gevallen als een strafmaatregel eerder dan als een belastingheffing opgevat worden.

8. Overdracht en levering.

De overdrachtstaks die wij sedert meer dan veertig jaar kennen is verschuldigd ten gevolge van een rechtshandeling: een overdracht van eigendom.

Weliswaar werden in het Wetboek der met het zegel gelijkgestelde takken diverse bijzondere bepalingen opgenomen waardoor de belastbare overdracht in sommige gevallen van de privaatrechtelijke verplaatsing van eigendom kan afwijken. De zin van bedoelde afwijkingen was hoofdzakelijk, de werking van het cascade-stelsel van de belasting in bepaalde gevallen te normaliseren: overdracht door tussenkomst van een commissair, overdracht van hoofdhuis naar bijhuis-verkoopkantoor van de producent,

wederkerige leveringen ingevolge akkoorden tot rationalisatie van de produktie, enz. Andere tussenkomsten van de wetgever hadden tot doel de normale heffing van de belasting te verzekeren wanneer de overdracht in eigendom van bepaalde goederen samenging met een arbeidsprestatie van de leverancier. De overdracht van eigendom bleef echter de hoeksteen van het stelsel.

In verband met het B.T.W.-stelsel hebben we er reeds op gewezen dat voortaan de heffing van de belasting niet meer aan het juridisch feit van de levering zal verbonden zijn. Vanzelfsprekend zal meestal de levering gepaard gaan met een overdracht van eigendom. De in de wet op te nemen correctieven zullen echter niet meer hun oorzaak vinden in de normalisatie van het cascadestelsel (vermits het cascade-effect zal verdwijnen); zij zullen integendeel hoofdzakelijk tot doel moeten hebben dat de heffing verzekerd blijft ook voor goederen die anders dan op de normale wijze n.l. verkoop aan de verbruiker, aan de economische kringloop onttrokken worden. Vandaar dat de correctieven niet meer juridische overdrachten, doch eventuele economische «deviaties» op het oog zullen hebben.

De tweede richtlijn van 11-4-1967 bevat daaromtrent een reeks bepalingen die waarschijnlijk in het Belgisch wetsontwerp zullen opgenomen worden.

Vooreerst moet men de bepalingen vermelden, die de toepassing van de wet bevestigen in gevallen die normaal, ook in onze huidige wetgeving, belastbaar zijn: huurkoop, verkoop op afbetaling, oplevering van werken met incorporatie van produkten. Wat meer bepaaldelijk de eerste twee gevallen betreft moet men onderstrepen dat de belastbaarheid verbonden is aan de levering en niet aan de betaling, zodat ze in deze gevallen volkomen logisch voorkomt.

Verder komen de gevallen waarin de integrale toepassing van de B.T.W. een gevolg is van de stelselmatige afwenteling van de belasting: opeising door een overheid, overdracht door tussenkomst van een commissionair. De «toegevoegde waarde» kan in die gevallen miniem zijn. De toepassing van de belasting is nochtans nodig om de ketting van de aftrekken van voorbelasting niet te onderbreken.

Ten slotte, en dit is een nieuwigheid, brengt het B.T.W.-stelsel de belastbaarheid mede van «levering aan zichzelf». Daarmee is bedoeld het opnemen van goederen, door een belastingplichtige, uit zijn bedrijfsvermogen, om ze tot privé-gebruik of tot een niet-belastbare bestemming aan te wenden. Vermits de bedoelde belastingplichtige voor die goederen voorbelasting heeft betaald en afgetrokken, moet hij opnieuw de belasting betalen wanneer die goederen de belastbare produktiecyclus verlaten.

9. Slotopmerkingen.

Wat een mens verricht is altijd onvolmaakt. Dat weet iedereen sedert lang, en wij weten dat zelfs onze wetgevers aan dat gevaar niet ontkomen. De auteur van deze bladzijden is echter meer dan in gewone mate aan dat gevaar blootgesteld. Niet alleen moest hij een wettelijke hervorming bespreken die nog niet geboren is; niet alleen moest hij in een klein aantal bladzijden een aanzienlijke hoeveelheid begrippen en problemen aanraken, maar bovendien moest hij dan nog, in een materie die tot heden vooral door economen of bedrijfstechnici behandeld werd, de aspecten bespreken die meer bepaaldelijk de juristen van ons land zouden interesseren.

Het hoeft trouwens nauwelijks gezegd te worden dat talrijke problemen, en zeer belangrijke problemen, in deze bladzijden niet werden vermeld. Wij noemen b.v. de problemen die ontstaan door het dubbel gebruik van

de B.T.W. met andere belastingen; de toepassing van de B.T.W. op onroerende goederen; de bijzonderheden in verband met invoer en uitvoer; de behandeling van geschillen, enz. Om in dat verband definitief werk te verrichten lijkt het ten andere aangewezen, te wachten op de uitvaardiging van de aangekondigde wet. Voor de huidige «status quaestionis» betreffende deze problemen mogen we trouwens verwijzen naar het preadvies van de heer Hinnekens.

In de huidige omstandigheden biedt deze interessante

maar zeer nieuwe stof vooral een gelegenheid, om wensen voor de toekomst te formuleren: laat ons dan maar wensen dat onze wetgever een economisch verantwoorde maar ook juridisch degelijke tekst zal bezorgen; laat ons de hoop uitspreken dat deze belasting slechts een minimum van geschillen en individuele moeilijkheden zal doen ontstaan; laat ons vooral hopen dat de harmonisatie der Europese wetgevingen, waarin de invoering van de B.T.W. een zo belangrijke stap betekent, op doeltreffende wijze verder wordt doorgezet.

De belasting op de toegevoegde waarde in België

door Dr. Luc Hinnekens

I. Het Belgisch onrechtstreeks belastingrecht op nieuwe wegen

Beschreven als «de grootste operatie op belastingsgebied in Nederland sedert de tweede wereldoorlog» en als «een van de gewichtigste gebeurtenissen van de economische geschiedenis van Duitsland», is de gemeenschappelijke Belasting op de Toegevoegde Waarde (B.T.W.) ook in België kunnen voorgesteld worden als een «werkelijke fiscale omwenteling zonder voorgaande in de geschiedenis van de Belgische fiscaliteit» ⁽¹⁾.

Aan de overdrachttaks, de weeldetaks, de factuurtaks op overdrachten en werkaannemingscontracten, en de taks op de roerende verhuur en vervoer zal de B.T.W. een einde stellen evenals aan de overige met het zegel gelijkgestelde taksen indien zij althans haar algemeen karakter wil vrijwaren en tegelijk haar cumulatie met deze taksen wil vermijden met betrekking tot brandkasthuur, verzekeringscontracten, beursverrichtingen, aanplakking en jacht. De invoering van de B.T.W. zal verder ook gepaard gaan met gebiedsverschuivingen en/of wijzigingen in de wetgeving op de registratierechten en accijnsrechten.

De modaliteiten van de belasting, die in de plaats van deze taksen zal worden gesteld, zijn nog niet vastgelegd. De voorlopige tekst van een ontwerp van Wetboek over de Toegevoegde Waarde werd aan de Raad van State overgemaakt doch zal onvermijdelijk nog vele aanvullingen en wijzigingen ondergaan alvorens kracht van wet te verkrijgen. Ook zal, naar verluidt, de uitvoering ervan het voorwerp uitmaken van een reeks Koninklijke Besluiten ter regeling van meer dan dertig materies, meestal met technische inslag, soms van meer wezenlijke betekenis.

A. Nieuwe imperatieven.

Anderzijds hebben wij een veilig houvast aan de twee richtlijnen die de Raad van de Europese Economische Gemeenschap op 11 april 1967 vastlegde ⁽²⁾. De eerste richtlijn schrijft de lidstaten voor hun huidige omzetbelastingstelsel te vervangen door een gemeenschappelijk B.T.W.-stelsel, dat uiterlijk op 1 januari 1970 zal moeten in werking treden, terwijl de tweede richtlijn de structuur en toepassingswijze van deze belasting vastlegt. De beide richtlijnen, samen met de toekomstige B.T.W.-richtlijnen betreffende de verdere harmonisatie met het oog op de afschaffing der belastinggrenzen, de landbouwprodukten, enz., brengen een belangrijke aanvulling van de vijf schaarse verdragsbepalingen die het Europees belastingbeleid moeten bepalen.

De richtlijnen zijn gericht tot de lidstaten die ertoe

gehouden zijn hun bepalingen te eerbiedigen en gebeurlijk in de plaats te stellen van hun eigen staatsrecht. Anderzijds is een richtlijn alleen verbindend ten aanzien van het te bereiken resultaat. De richtlijnen voor een gemeenschappelijk stelsel van B.T.W. zijn overigens niet veel meer dan een kaderwet die, minstens in de eerste harmonisatiefase, de lidstaten toelaat een autonoom standpunt in te nemen inzake een reeks belangrijke technische en politieke opties.

Het is conform met de etappegewijze verwezenlijking van de Europese B.T.W. en, in de huidige ontoereikende ontwikkeling van het gemeenschappelijk sociaal, economisch en financieel beleid, in zekere mate onvermijdelijk dat België van deze opties en afwijkingsmogelijkheden zou gebruik maken om de doelstellingen van sociale en familiale redistributie-, conjunctuur-, prijs-, en concurrentiebeleid te verwezenlijken, waarvoor de met het zegel gelijkgestelde taksen thans instrumenteel zijn. Hun klakkeloze extrapolatie zou nochtans strijdig zijn met de neutraliteit, die de natuurlijke eigenschap is van een zuivere B.T.W. Het is juist deze neutraliteit van de B.T.W. die gewild wordt door het bedrijfsleven, dat het oneconomisch karakter en de vele scheefftrekkingen van de met het zegel gelijkgestelde taksen aan de kaak stelt, en door de Europese Economische Gemeenschap voor de verwezenlijking van haar harmonisatieplannen en communautaire concurrentiebeveiliging. Door de procedure van verplichte voorafgaandelijke raadpleging (art. 16), heeft de E.E.G.-commissie zich trouwens een toezichtsrecht op sommige nationale opties willen voorbehouden.

B. Nieuw juridisch instrumentarium.

De verleiding zal ook groot zijn om in het Belgisch B.T.W.-wetboek maximum-gebruik te maken van het juridisch instrumentarium van het wetboek en van de algemene verordening der met het zegel gelijkgestelde taksen.

Het gemeenschappelijk B.T.W.-stelsel is evenwel «een constructie door techniekers die weliswaar op een ervaring steunt doch een vreemde ervaring die bij ons geen enkele wortel heeft, een systeem dat niet zal kunnen geëxperimenteerd worden en dat ineens op alle sectoren van de huishouding zal moeten van toepassing worden» ⁽³⁾. Een nauwe aansluiting met het huidige taksstelsel is daarom veel minder wenselijk en mogelijk dan bij de hervorming van de inkomstenbelastingen in 1962, toen de Minister van Financiën kon verklaren: «Anderzijds wordt zoveel mogelijk de binding met de vroegere wetgeving behouden. Dit is noodzakelijk om geen volledige omwerking te hebben die de uitvoering zou belemmeren

en zoveel mogelijk én de bestaande begrippen én de methodes én de bestaande rechtspraak te behouden» (4).

In de verdere ontleding wordt gestreefd naar de bevestiging dat de Belgische B.T.W.-Wetgeving minder een echo dient te worden van de zeer uiteenlopende doelstellingen en van het juridisch instrumentarium van het huidige taksstelsel dan wel de uitwerking en aanvulling van de Europese richtlijnen aan de hand van economische inzichten, technieken en begrippen, die een volledig nieuw geluid zijn in ons onrechtstreeks belastingrecht (5).

II. Het toepassingsgebied van de B.T.W.

De vijfde considerans van de eerste richtlijn stelt voorop dat «het stelsel van B.T.W. de grootste maat van eenvoud en neutraliteit verkrijgt wanneer de belasting zo algemeen mogelijk wordt geheven en het toepassingsgebied ervan alle fasen van produktie en distributie, zomede het gebied van de diensten omvat». De stelregel wordt evenwel gematigd door de mogelijkheid voor de lidstaten vrijstellingen in te voeren, waar deze gerechtvaardigd zijn door dezelfde bekommernis van eenvoud in de praktische toepassing of waar de belasting (vooral van diensten) het intra-communautair verkeer niet kan vervalsen en daarom eigenlijk de gemeenschappelijke markt niet aanbelangt (Art. 10, 3).

In welke mate de Belgische B.T.W. het traditioneel toepassingsgebied der met het zegel gelijkgestelde taksen zal wijzigen zal dus bepaald worden door het gebruik dat de Belgische wetgever van deze uitsluitingsmogelijkheid zal maken.

A. Leveringen te lande door belastingplichtigen

De zo algemeen mogelijke toepassing van de B.T.W. dient te worden verzekerd door de regel dat alle leveringen van goederen en diensten, die door belastingplichtigen in België worden verricht, aan de belasting zijn onderworpen. Daarbij zal zowel aan de belastingplichtige als aan zijn goederenleveringen en dienstverrichtingen een zeer ruime begripsomschrijving moeten gegeven worden.

1. Begripsomschrijving van «belastingplichtige».

Volgens Art. 4 dient als belastingplichtige te worden beschouwd ieder die zelfstandig en regelmatig handelingen verricht die behoren tot de werkzaamheden van een fabrikant, handelaar of dienstverrichter. Om de concurrentieneutraliteit te beveiligen zou de hoedanigheid van de belastingplichtige niet mogen beïnvloed worden door zijn juridisch statuut (rechtspersoon of fysisch persoon, op voorwaarde evenwel geen bezoldigde te zijn), door de economische eenheid van juridisch zelfstandige ondernemingen (althoewel uiteindelijk de belastingsschuld even groot zal zijn, zou toch een financieringsvoordeel ontstaan indien de onderlinge leveringen buiten de B.T.W. zouden vallen), door de eenmaligheid van de handeling (als de herhaling maar normaal kan vermoed worden), door de plaats waar de werkzaamheid geregeld wordt uitgeoefend (zodat een buitenlandse onderneming die één enkele belastbare handeling in België stelt kan belastingplichtig zijn), door het belang van de werkzaamheid (hoofd- of bijkomende bezigheid) of door het winstoogmerk of deficitair karakter van de levering.

Toch zullen sommige personen als niet-belastingplichtige kunnen worden aangemerkt:

— De Staat en publiekrechtelijke personen tenzij hun de hoedanigheid van belastingplichtige wordt toegekend uit hoofde van hun economische activiteiten (Bijlage A, 2).

— Of de kleinhandelaars en landbouwondernemers als belastingplichtigen moeten worden aangemerkt, is tegelijk de meest belangrijke en meest betwiste optie waarover België zal moeten beslissen (6). Het is bekend dat de voorlopige tekst van het B.T.W.-ontwerp hoofdzakelijk om redenen van praktische administratie de winkeliers en landbouwondernemers in regel niet als verplicht belastingplichtigen aanmerkt. In dat geval zullen deze ondernemers moeten kunnen opteren voor hun inschakeling volgens het normaal of volgens een forfaitair stelsel van B.T.W. (7).

2. Omschrijving van «levering van goederen»

(a) Goederen

Volgens Bijlage A, 3 is het gemeenschappelijk B.T.W.-stelsel op alle lichamelijke goederen, zo roerende als onroerende, toepasselijk.

De B.T.W. treft aldus op de eerste plaats de goederen die uit hun aard roerend zijn en komt aldus in de plaats van de overdrachtstaks, verschuldigd op «elke verkoop van koopwaren, elke overdracht onder de leverenden ten bezwarende titel van roerende goederen uit hun aard» (art. 1 van het wetboek van de met het zegel gelijkgestelde taksen) doch insgelijks van het registratierecht op de openbare verkoop van roerende lichamelijke goederen waardoor de huidige concurrentiescheefftrekking weggeruimd wordt.

Evenmin als de tweede richtlijn, zal het Belgisch stelsel een onderscheid maken naargelang de roerende of onroerende bestemming van het goed. Deze uitbreiding biedt een eenvormige, en voor de belastingplichtige interessante, oplossing voor de levering van bedrijfsuitrusting. Deze zal inderdaad aan B.T.W. en niet aan registratierecht onderworpen zijn, ongeacht of deze uitrustingsgoederen al dan niet samen met het bedrijfspand worden geleverd.

De Belgische overheid zou evenwel de bedoeling hebben om van haar vrijstellingsrecht gebruik te maken om de goederen die onroerend zijn van aard aan de B.T.W. te onttrekken en voort aan het registratierecht te onderwerpen. Doch gebouwen, die vervreemd worden wanneer ze nog op te richten of in opbouw zijn en die thans van het registratierecht zijn vrijgesteld (Art. 21-2, 2 van het wetboek der registratierechten), zouden vanzelfsprekend onderworpen worden aan de B.T.W. en aan het daaraan verbonden voordeel van de aftrekbaarheid der voorbelastingen, hetgeen de prijsvorming op de immobiliënmarkt ten goede zal komen. De B.T.W. zou zelfs op gelukkige wijze worden uitgebreid tot verkopen door personen die hun beroep maken van de aankoop van onroerende goederen met het oog op wederverkoop (art. 62 van hetzelfde wetboek) (8).

Doch het zou niet de bedoeling zijn dat de Belgische B.T.W. de aankoop zou dekken door een onderneming van een bedrijfsgebouw dat niet werd opgegericht of aangekocht met het oog op vervreemding (9). Daardoor blijft deze onderneming het niet aftrekbaar registratierecht van 12.5 % verschuldigd en komt aldus in fiscale ongelijkheid te staan tegenover de onderneming die zulk pand zelf zou opgericht (of laten oprichten) hebben of van een handelaar zou hebben aangekocht. Deze onderneming zou ook op ongelijke fiscale voet staan ten aanzien van de onderneming die haar bedrijfspand zou huren indien de onroerende verhuur zou in aanmerking komen voor B.T.W. en dus ook voor voorbelastingaftrek. Al deze ongelijke fiscale kostenfactoren beïnvloeden echter minder de communautaire dan de nationale concurrentieverhoudingen vermits

een gemeenschappelijke markt voor onroerende goederen eigenlijk niet bestaat.

(b) Levering

De levering wordt in Art. 5 bepaald als de overdracht van de macht om als een eigenaar over een zaak te beschikken. Aldus bepaald kan de levering nog tamelijk gemakkelijk worden achterhaald aan de hand van het burgerrechtelijke begrip van levering in uitvoering van een overeenkomst onder bezwarende titel tot eigendoms-overdracht (art. 1604 van het Burgerlijk Wetboek) dat evenwel onmiddellijk moet gewijzigd worden door verenging en verruimingen, die aan de economische oriëntatie van de B.T.W. uiting geven.

De verenging houdt verband met de fiscale fictie dat, bij inbreng van het geheel of van een gedeelte van een algemeenheid van goederen in een vennootschap, deze vennootschap geacht wordt de persoon van de inbrenger voort te zetten (Bijlage A, 3). België zal van deze vrijstellingsmogelijkheid willen gebruik maken om de verrichtingen van fusie, inbreng van bedrijfstak of splitsing van de betaling van de B.T.W. te ontlasten zonder dat, ingevolge deze opschorting van B.T.W., de aanspraak op de aftrek van de voorbelasting betreffende de ingebrachte activa zou verloren gaan.

Anderzijds dient het begrip van levering te worden uitgebreid tot de afgifte krachtens huurkoop (hetgeen reeds verworven is in ons burgerlijk en belastingrecht), de eigendomsoverdracht krachtens overheidsverordering en de overdracht ingevolge aan- of verkoopcommissio-nairs, zodat de tussenkomst van zulke commissio-nairs tot gevolg heeft dat de betaling van de belasting over de globale toegevoegde waarde van de transactie, in tegenstelling met het huidig taksstelsel, gefractionneerd wordt over de betrekking tussen de committent en de commissio-nair enerzijds en die tussen de commissio-nair en de klant anderzijds.

Nog een andere, economisch geïnspireerde uitbreiding van het burgerrechtelijk leveringsbegrip is de autoconsumptie van een belastingplichtige, hetzij deze aan zijn onderneming een goed onttrekt dat hij voor zijn privé-behoefte zal aanwenden of om niet verstrekt, hetzij hij voor bedrijfsdoeleinden een goed in gebruik neemt dat door hemzelf of voor zijn rekening werd vervaardigd of gewonnen.

Het eerste geval (Art. 5, 3 (a)) wordt geïllustreerd door de fabrikant van telefoonapparaten die een van zijn fabrikaten voor persoonlijk gebruik of als geschenk aan zijn bedrijfspatrimonium onttrekt. Wanneer de belastingplichtige voorafgaandelijk de voorbelasting op de vervaardiging aftrok lijkt de belasting van zulke onttrekkingen verantwoord omdat anders deze privé-verbruiker bevoordeeld zou zijn tegenover de belastingplichtige die deze telefoonapparaten rechtstreeks zou aankopen zonder aanspraak op aftrek. Doch het gevaar van scheef-trekkingen is gering — en de belastbaarheid dient daarom ook niet gehandhaafd — voor onttrekkingen die moeten dienen als geschenk van geringe waarde of als monster en welke fiscaal tot de algemene onkosten mogen worden gerekend (Bijlage A, 6).

Het tweede geval van onttrekking (Art. 5, 3 (b)) is dat van de fabrikant van telefoonapparaten die sommige van zijn fabrikaten zou aanwenden in zijn zaak. Zulke ingebruikneming wordt beschouwd als belastbare levering « ten einde te waarborgen dat aangekochte goederen welke bestemd zijn voor bedrijfsdoeleinden en waarvoor geen afspraak op onmiddellijke of volledige aftrek bestaat enerzijds, en de goederen welke door de belastingplichtige of voor diens rekening door een derde zijn

vervaardigd of gewonnen en die voor dezelfde doeleinden worden gebezigd anderzijds, in fiscaal opzicht gelijk worden behandeld (Bijlage A, 7). Uit de verdere bespreking van de (gedeeltelijke) afbrekregeling zal blijken dat deze taxatie als levering in feite alleen belang heeft wanneer een onderneming deze goederen zou gebruiken voor belastbare als voor niet-belastbare of vrijgestelde transacties.

3. Omschrijving van « dienstverrichtingen »

Als dienst wordt beschouwd alle prestaties die geen levering van een goed zijn (Art. 6). Deze residuële bepaling volgt de macro-economische bepaling van het nationaal produkt als de som van alle goederen en diensten en is ingegeven door de bedoeling in een zo algemeen mogelijk opgevatte belasting in beginsel de totale economische activiteit te betrekken.

Zoals voor de levering van goederen zou de Belgische wetgever nochtans van een meer inhoudelijke en juridisch-vertrouwde bepaling kunnen uitgaan en als diensten beschouwen alle intellectuele en materiële prestaties die in uitvoering van een overeenkomst onder bezwarende titel worden verstrekt. Doch deze « prestaties » zouden dan onmiddellijk moeten uitgebreid worden tot sommige voor zichzelf verrichte diensten, zoals vervoer voor eigen rekening, waarvan de belasting door overwegingen van concurrentiëneutraliteit gerechtvaardigd wordt (Bijlage A, 9).

Als belastbare « dienstverrichtingen » zouden eveneens moeten aangemerkt worden de overdracht en concessie van onlichamelijke zaken zoals octrooien, merken en know-how en verhuring van lichamelijke goederen (alhoewel, naar verluidt, de verhuring van goederen die onroerend zijn van aard in het toepassingsgebied van het registratierecht zou blijven). Het is normaal dat de oplevering van werk in roerende (maakloonwerk) of in onroerende staat als dienstprestatie en niet als levering wordt beschouwd doch om kunstmatige voorstellingen te voorkomen, schrijft Bijlage A, 5 voor dat het werk in roerende staat dan zou belast worden aan het tarief dat zou gelden indien het als levering zou beschouwd worden.

4. Territoriale omschrijving van levering « in België »

(a) Levering van goederen

Art. 1609 van het Burgerlijk Wetboek, dat voorschrijft dat de afgifte moet gebeuren op de plaats waar het verkochte goed zich bevond ten tijde van de verkoop is niet bruikbaar voor belastingdoeleinden.

Opdat de levering van een goed in het land zou plaatsvinden en aan de B.T.W. zou onderworpen zijn, moet het goed er zich bevinden op het ogenblik van de levering (Art. 4, b). De levering van roerende goederen zal nochtans vaak vervoer of verzending veronderstellen. De levering zal dan in fiscaal opzicht plaatsvinden op de plaats waar het goed zich bevindt op het tijdstip van de aanvang van de verzending of het vervoer naar de afnemer, onverminderd de uitvoervrijstelling voor goederen die naar het buitenland worden vervoerd of verzonden (Art. 4, a).

(b) Levering van diensten

Als plaats van de dienst wordt in beginsel aangemerkt de plaats waar van de verleende dienst of het verhuurde voorwerp gebruik gemaakt wordt of waar het overgedragen of verleende recht wordt uitgeoefend (Art. 6, 3).

Deze territoriale aanknopingsregel zal minder toepassingsmoeilijkheden uitlokken voor de situering van stofelijke diensten dan wel voor intellectuele prestaties. Voor zover hier dubbele belastingheffing of nietheffing van belasting mogelijk is en concurrentiestoornissen kan meebrengen, kondigt Bijlage A, 11 vóór 1970 communautaire interpretatieregels aan.

B. Leveringen door niet-belastingplichtigen

1. Leveringen van weeldegoederen

Naar verluidt zou de B.T.W. in België toegepast worden op leveringen van artikelen als automobielen, plezierboten, enz., door personen die dit doen al of niet tegen betaling en buiten het kader van een geregelde activiteit⁽¹⁰⁾. Deze inschakeling is geen natuurlijk luik van de B.T.W. doch wel een kunstmatige uitbreiding onder invloed van schatkijsverwegingen en illustreert het reël gevaar van een loodzware binding van de Belgische B.T.W. aan het huidige taksstelsel.

2. Invoerverrichtingen

Het binnenkomen van een goed in België is eveneens belastbaar ongeacht of deze invoer geschiedt in uitvoering van een contract onder bezwarende titel of in het kader van een geregelde activiteit (art. 7). Deze uitbreiding is noodzakelijk in een stelsel van B.T.W., die geheven wordt volgens het bestemmingslandbeginsel en het zal voorkomen dat niet-belastingplichtigen hun aankopen liever buiten dan binnen België verrichten.

België zal echter wensen gebruik te maken van de «bevoegdheid om het belastbaar feit en de opeisbaarheid van de belasting te verbinden met het belastbaar feit en de opeisbaarheid ter zake van invoerrechten» (art. 7). In aansluiting met de douanewetgeving en de extraterritorialiteitsfictie in de overdrachtakswetgeving, zal de invoer van een goed, dat niet voor binnenlands verbruik doch alleen voor doorvoer, opslag en overdracht in entrepôt of veredelingsverkeer aangegeven is, van de B.T.W. kunnen worden vrijgesteld.

Voor «invoer» van diensten blijkt een bijzondere bepaling overbodig te zijn ingevolge de binding van het nationaal belastingrecht aan het land waar de diensten worden gebruikt of ten nutte gebracht.

III. De berekening van de B.T.W.

A. Belastinggrondslag

De B.T.W. zal worden berekend over de tegenwaarde voor de levering van het goed of voor de dienst, met inbegrip van alle kosten en belastingen, doch met uitzondering van de B.T.W. zelf (art. 8). Indien België de B.T.W. slechts zou toepassen tot en met de groothandelsfase, zullen de kleinhandelsprijzen van een belastingplichtige met een forfaitair percentage moeten verlaagd worden ten einde concurrentiestoornissen te voorkomen (Bijlage A, 12). Omgekeerd mag men verwachten dat de administratie zich zal willen bedienen van de minimummaatstaven die zij in het huidige taksstelsel toepast voor de doelmatige beteugeling van belastingontduiking op bouw, automobielen, parfumerie-artikelen, enz.

Bij invoer zal, zoals thans, moeten uitgegaan worden van de douanewaarde, de invoerrechten, belastingen en heffingen, met uitzondering van de B.T.W. zelf. Doch indien de B.T.W. niet verder zou reiken dan de groothandelsfase, vereist de concurrentieneutraliteit dat het intern verlagingpercentage ook op de invoerprijs van

een in de kleinhandel verkocht goed zou toegepast worden.

B. Tarieven en vrijstellingen

Naar verluidt, zouden vier tarieven worden voorzien, waarvan vooralsnog alleen het verlaagd en het tussenliggend tarief definitief zouden zijn⁽¹¹⁾. De vrijstellingen kunnen als nultarief worden beschouwd.

1. *Een algemeen tarief*: Op basis van voorlopige berekeningen, verricht door een werkgroep in de schoot van het Ministerie van Financiën, zou het normaal tarief van de B.T.W., volgens vooropgezette modaliteiten (niet-verplichte onderwerping van kleinhandel, landbouw, enz.) 22 % moeten bedragen opdat de systeemwisseling neutraal zou zijn onder begrotingsopzicht en ruim 80 miljard frank per jaar zou blijven opbrengen. Volgens art. 9 zal hetzelfde tarief toepasselijk zijn op leveringen van goederen zoals op dienstverrichtingen en op inlandse leveringen zoals op invoerverrichtingen.

2. *Een verhoogd tarief*: Het zeer tijdsgebonden begrip van weeldeartikel dient aangepast te worden aan de hedendaagse levensstandaard zodat tenslotte nog zeer weinig artikelen aan het verhoogd tarief van 28 % zullen onderworpen zijn. Inachtgenomen hun geringe budgettaire betekenis en het tamelijk hoog peil van het algemeen tarief, is de bestaansreden van dit verhoogd tarief in een B.T.W.-stelsel in vraag gesteld geworden.

3. *Een verlaagd tarief*: Door de invoering van het verlaagd tarief van 6 % wordt de brug geslagen met de vrijstelling die in het huidige taksstelsel vooral om sociale overwegingen wordt toegekend aan goederen van massaverbruik. Daar de huidige vrijstelling niet toepasselijk is op de taksen in de vroegere stadia welke in een B.T.W.-stelsel wel aftrekbaar zijn, is het redelijk onder het nieuw stelsel deze goederen te onderwerpen aan een verlaagd tarief, dat evenwel volgens art. 9 hoog genoeg moet zijn om het normaliter mogelijk te maken de volledige aftrek van de voorbelastingen te werken (zogenaamd sponstarief).

De overheid zou bovendien de bedoeling hebben het verlaagd tarief aan te wenden in sommige basisnijverheden. Alhoewel het verlaagd tarief op de levering van basisgrondstoffen gecompenseerd wordt door een evenredig hogere belastingsdruk bij de afnemer, voorkomt het een te zware thesaurie-inspanning vanwege deze industrieën.

4. *Een tussenliggend tarief*: Voor vele artikelen van huishoudelijk verbruik, energie en andere produkten die thans aan een gereduceerde forfaitaire taks onderworpen zijn zal het tarief op 15 % worden vastgesteld. Het betreft hier dus terug een extrapolatie van een «verworven» toestand uit het huidige taksstelsel, die stoornissen en verwikkelingen — men denke aan het fiscaal probleem van de verkoopster die allerlei, verschillende getarifeerde, artikelen verkoopt in een grootwarenhuis dat verplicht of vrijwillig belastingplichtig is — in het B.T.W.-stelsel dreigt te scheppen. De toepassing van dit tussenliggend tarief is daarom alleen gewettigd indien de redenen die oorspronkelijk aanleiding waren tot dit preferentieel forfaitair regime nog voldoende doorslaggevend zijn⁽¹²⁾.

5. *Andere tarieven*: Onder het huidige Wetboek van de met het zegel gelijkgestelde taksen (artt. 21 en 202-1) worden aan de Koning sommige tarificatiemachten toegekend waar economische toestanden dit vereisen. Zelfs

in zulke omstandigheden zou het invoeren van een volledige gamma van nieuwe tarieven strijdig zijn met de opvatting van de B.T.W. als algemene verbruiksbelasting en met de eenvoud van haar toepassing en controle. Deze macht zal daarom moeten beperkt blijven tot de toepassing op sommige leveringen of diensten van het tussenliggend of het verlaagd tarief.

Om dezelfde redenen zou ook elke verdere tarieven-uitbouw in het teken van de familiale of sociale modalisatie en van de voortzetting van het huidig taksstelsel moeten worden verworpen en voorbehouden aan de personenbelasting ⁽¹³⁾.

6. *Vrijstellingen (multitarief)*: Uit de aftrekregeling zal het belang blijken van het onderscheid tussen de uitvoer- en de andere vrijstellingen.

a) Vrijstellingen bij uitvoer

Wij zagen reeds dat de levering van een goed, dat door de leverancier in het buitenland ter beschikking van de koper wordt gesteld, niet in aanmerking komt voor de B.T.W. Doch wanneer voor zulke terbeschikkingstelling het goed dient vervoerd of verzonden te worden, geschiedt de levering in België en moet daarom vrijgesteld worden krachtens een bijzondere bepaling (art. 10, 1 (a)).

Zulke vrijstelling zou overigens niet beperkt mogen zijn tot de uitvoerverzending of vervoer door de leverancier zelf. Naar het voorbeeld van art. 23, 1°, van het Wetboek der met het zegel gelijkgestelde taksen, zou het moeten volstaan dat hij aan zulke verzending of vervoer deelneemt in omstandigheden die elke twijfel omtrent de buitenlandse bestemming van de goederen wegnemen.

Het zou voorts ook wenselijk zijn, naar het voorbeeld van art. 23, 2°, van datzelfde wetboek en in toepassing van de bevoegdheid verleend door Bijlage A, 16, de vrijstelling mits vergunning uit te breiden tot de onrechtstreekse uitvoer ten einde de thesaurielast te verlichten van uitvoerders die, in of buiten België, goederen aanschaffen die bestemd zijn voor wederuitvoer of die dienen voor de vervaardiging van voor uitvoer bestemde goederen. Om dezelfde reden en met het oog op de aantrekking van internationaal handelsverkeer, zou het aanbeveling verdienen de opschorting van de B.T.W. zelfs uit te breiden tot stadia die voorafgaan aan dat van de uitvoerder althans voor goederen in tijdelijke invoer ⁽¹⁴⁾.

Ook het vervoer en andere diensten die betrekking hebben tot goederen in invoer, uitvoer, doorvoer of opslag in entrepôt zullen of kunnen genieten van een vrijstelling (art. 10, 1b en 2).

b) Andere vrijstellingen

De toepassing van de B.T.W. is verplichtend met betrekking tot diensten waarvan de fiscale behandeling kan leiden tot verstoring van de mededingingsvoorwaarden tussen de lidstaten (art. 6, 2 en Bijlage B) en is wenselijk met betrekking tot de meeste andere diensten om reden van fiscale techniek (verwikkelingen eigen aan het gemengd bedrijf), bezwarende tarief- en cascade-effecten en het karakter van algemene verbruiksbelasting.

België heeft nochtans de bevoegdheid om sommige diensten, die gewoonlijk worden verstrekt aan particuliere verbruikers vrij te stellen waar dit noodzakelijk wordt geacht, bijvoorbeeld om sociale of culturele redenen (persoonverzorging, onderwijs). Andere vrijstellingen kunnen ingegeven zijn door praktische en economische beweegredenen (financiële verrichtingen van kredietinstellingen, levensverzekeringen). Tenslotte mag

men verwachten dat nog andere vrijstellingen zullen gecopiëerd worden van de huidige vrijstellingen van factuurtaks of aannemingscontracten (prestaties van horeca- en kappersbedrijven, notarissen, advocaten, deurwaarders, enz.).

C. Aftrek

1. Methode van aftrek

De toegevoegde waarde kan rechtstreeks bepaald worden aan de hand van de optelling van bezoldigingen, afschrijvingen, interesten en winsten welke door de boekhouding worden opgeleverd en voor de inkomstenbelasting worden aangewend. Het gemeenschappelijk B.T.W.-stelsel weerhoudt evenwel de onrechtstreekse methode van aftrek. Deze wordt toegepast volgens de formule « aftrek van voorbelasting » (waarbij de over de vorige stadia afgedragen belasting wordt afgetrokken) en niet volgens de formule « aftrek van vooromzet » (waarbij de omzet van de vorige stadia op de belastbare omzet in mindering wordt gebracht) omdat de eerste methode beter de concurrentiestorende verschillen ingevolge meervoudige aanslagvoeten en vrijstellingen in vorige omzetzfasen neutraliseert (zgn. « inhaal-effect »).

2. Voorwaarden van aftrek

De algemene aanspraak van de belastingplichtige om de voorbelastingen, voldaan terzake van de hem geleverde, of door hem ingevoerde of ingebruikgenomen goederen of diensten, af te trekken van de belasting op de door hem verrichte leveringen is een essentieel bestanddeel van de zuivere B.T.W., geheven volgens de voorbelastingaftrekmethode.

Bij wijze van uitzondering voorziet het gemeenschappelijke stelsel (art. 11) dat de belastingplichtige geen recht op aftrek kan laten gelden voor:

(1) goederen en diensten die worden aangewend voor andere doeleinden dan bedrijfsbehoeften. Gebruikelijk zou aan bedrijfsdoeleinden een ruime begripsomschrijving kunnen worden gegeven doch anderzijds zou België ook kunnen gebruik maken van de bevoegdheid om leveringen uit te sluiten die uitsluitend of gedeeltelijk gebruikt worden voor privé-behoeften van de belastingplichtige of van zijn personeel.

(2) goederen en diensten aangewend bij handelingen die niet in het toepassingsgebied van de B.T.W. vallen of die vrijgesteld zijn. Doch de aftrek blijft gehandhaafd voor de leveringen en diensten in verband met uitvoer. Anderzijds kan de belastingplichtige geen aanspraak op aftrek en terugbetaling van voorbelasting laten gelden voor diensten die in het buitenland verricht (gebruikt) worden en die geen betrekking hebben tot uit- of doorvoergoederen.

(3) investeringsgoederen wanneer België zou gebruik maken van de bevoegdheid « om conjuncturele redenen de investeringsgoederen geheel of gedeeltelijk van de aftrekregeling uit te sluiten dan wel om voor die goederen in plaats van de methode van onmiddellijke aftrek de methode van aftrek in jaarlijkse gedeelten toe te passen ». Ten einde een wezenlijk bestanddeel van de B.T.W. zo weinig mogelijk aan te tasten verdient een uitzonderlijk gehanteerd, tijdelijk aftrekuiststel aanbeveling boven een definitieve uitsluiting.

In uitvoering van het voorgaand onderscheid tussen handelingen waarvoor wél en handelingen waarvoor geen afrekaanspraak bestaat, zal de aftrek van de voorbelasting slechts worden toegestaan voor dat gedeelte dat evenredig is aan het bedrag van de eerstbedoelde han-

delingen (art. 11, 2). Deze gedeeltelijke of pro-rata aftrek en de verder beschreven herziening van haar bedrag in de tijd dreigen zich veelvuldig voor te doen in ondernemingen en schepen er onzekerheid en boekhoudkundige verwickelingen. Het zou daarom aanbeveling verdienen haar toepassing te matigen door het invoeren van een getolereerd minimum of drempelpercentage beneden hetwelk de aftrek integraal behouden blijft ⁽¹⁵⁾.

3. Periode van aftrek

Met het oog op vereenvoudiging wordt de aftrek niet toegepast verrichting per verrichting doch wel globaal door alle voorbelastingen, betaald tijdens een periode (in beginsel één maand) af te trekken van de B.T.W., die over dezelfde periode verschuldigd is. Zo zullen, volgens de regels van de opeisbaarheid en het belastbaar feit, de voorbelastingen op leveringen en diensten afgezet worden tegen de belasting verschuldigd tijdens de maand waarin deze aftrekbare belastingen aan de belastingplichtige werden gefactureerd voor hem geleverde goederen en verrichte diensten ⁽¹⁶⁾, en zal de belasting op invoer aangerekend worden op de B.T.W. die verschuldigd is tijdens de maand waarin de belasting op de invoer werd betaald.

Minstens in normale conjuncturomstandigheden zal de aftrek dus onmiddellijk zijn. Doch de gedeeltelijke aftrek in een maand kan soms het voorwerp uitmaken van herzieningen in de volgende maanden ingevolge de regel dat de verhouding tussen belastbare en andere handelingen, die het aftrekbaar gedeelte zal bepalen, eerst definitief na het verstrijken van het kalenderjaar zal worden vastgesteld zodat de aftrek tijdens de maand van facturatie of invoer een voorlopig karakter heeft. Voor bedrijfsmiddelen met gebruiksduur van meer dan één jaar wordt de gedeeltelijke aftrek zelfs geregulariseerd over vijf jaar, waarbij elk jaar de aftrek van één vijfde van de belasting wordt herzien aan de hand van de wijzigingen in het verhoudingsgetal tijdens dat jaar (art. 11, 3).

4. Terugbetaling

Alhoewel de tweede richtlijn over teruggavemodaliteiten stilzwijgend is, wordt verwacht dat België zich zal richten naar de tekst die door de E.E.G.-Commissie oorspronkelijk werd voorgesteld ⁽¹⁷⁾.

Indien in een maandelijks aangifte het bedrag van de aftrek meer beloopt dan de over de omzet berekende belasting, wordt het overschot overgedragen naar de volgende maand. Eerst op het einde van het kalenderjaar zal aan de belastingplichtige de overschotbelasting worden terugbetaald evenals de overbelasting, na regularisatie van vergissingen in facturering of aangifte, prijsverminderingen, kredietnota's, ontbinding van overeenkomst, enz.

Tenzij gevolg zou worden gegeven aan de formule van terugbetaling aan het einde van ieder kwartaal, zoals door het bedrijfsleven wordt voorgesteld, zou de vervroegde terugbetaling dienen te worden voorzien ten behoeve van de uitvoerders en van ondernemingen, die nieuw opgericht zijn of die investeringen doen zonder hoop of rendement op min of meer korte termijn ten einde de last van een te lange belastingfinanciering te verlichten ⁽¹⁸⁾.

IV. Verplichtingen en controle

Verschillend van het huidige taksstelsel, omdat zij eigen zijn aan de B.T.W., zijn: het voeren van een bijzondere

boekhouding, het indienen van en de betaling volgens een periodische aangifte en de aanstelling van een plaatselijk vertegenwoordiger van belastingplichtigen zonder vestiging in België; anderzijds verkrijgt de facturatie er een nieuwe betekenis.

A. Boekhouding

Iedere belastingplichtige moet een boekhouding voeren die gegevens oplevert inzake de omzetelementen (aan prijzen exclusief belasting) en de bijhorende belastingen of vrijstellingen.

Deze B.T.W.-boekhouding zal relatief eenvoudig zijn en gelijkvormig aan de bedrijfsboekhouding in de mate dat zij niet ingewikkeld gemaakt wordt door het aantal tarieven, vrijstellingen en gedeeltelijke aftrekregeling. Toch stelt zij een moeilijke opgave voor kleine ondernemingen die een gebrekkige of vaak geen bedrijfsboekhouding hebben. Door een forfaitaire vaststelling van de heffingsgrondslag kunnen deze ondernemingen van de verplichting van een bijzondere boekhouding worden ontslagen en slechts tot het uitreiken en bijhouden van facturen worden gehouden.

B. Facturatie

Elke belastingplichtige moet voor de door hem verrichte leveringen een factuur uitreiken met afzonderlijke aanduiding van prijs (exclusief belasting) en van de belasting per afzonderlijk tarief of vrijstelling. De factuur zal de belastingplichtige klant moeten toelaten het bedrag te kennen van de B.T.W. waarvoor hij schuldenaar is tegenover zijn leverancier of dienstverrichter die de betaling verrichte en waarvoor hij tegelijk aftrekgerechtigd wordt tegenover de fiscus.

C. Aangifte

Iedere belastingplichtige is verplicht elke maand een aangifte in te dienen met vermelding van alle gegevens die nodig zijn voor de berekening van de verschuldigde belasting en de erop te verrekenen aftrek met betrekking tot de handelingen van de vorige maand. Aan bepaalde belastingplichtigen kan evenwel de vergunning verleend worden om eens per kwartaal, halfjaar of jaar hun aangiften in te dienen.

D. Betaling

Het bedrag, dat volgens de aangifte opeisbaar is, zal binnen de termijn van indiening van de aangifte worden voldaan door de belastingplichtige die zowel het bedrag van de belasting als dat van de prijs aan zijn klant factureert.

E. Aanstelling van vertegenwoordiger

De belastingplichtigen die geen vestiging in België hebben, zullen naar Frans voorbeeld ⁽¹⁹⁾ vóór elke levering van goederen of diensten in België een vertegenwoordiger moeten laten erkennen die hoofdelijk aansprakelijk zal zijn voor de voldoening van de verschuldigde belasting en in de plaats zal gesteld worden voor het vervullen van de verplichtingen.

F. Controlemaatregelen

De met het zegel gelijkgestelde taksen worden thans in niet geringe mate ontdoken ingevolge het niet uitreiken van factuur of door het niet aanbrengen van voldoende plakzegels. Het is zeker dat de B.T.W. deze

« zwarte » of « parallele » markt slechts gedeeltelijk zal kunnen uitschakelen. Vooral in de laatste belastingfase en ten aanzien van goederen, die slechts een korte omloop hebben of wederzijds geleverd worden, bestaat het gevaar dat de medecontractant bij de leverancier of de dienstverrichter niet aandringt op de betaling van B.T.W. (en op de daaraan verbonden aftrek van voorbelasting) wanneer hij op zijn beurt de mogelijkheid ziet zijn goederen en diensten vrij van B.T.W. (en van inkomstenbelasting) te leveren.

Om deze fraude te bestrijden en een doeltreffende controle door de administratie mogelijk te maken, kunnen de volgende bepalingen aan de huidige taks wetgeving worden ontleend: verplichte voorlegging ter inzage en bewaring van facturen en boeken; onderzoeksrecht van belastingdiensten bij rijksadministraties, parketten en griffies bij rechtbanken en hoven; controle op vervoer over de weg en vrije toegang tot fabrieken en magazijnen als de boekhouding niet betrouwbaar lijkt; vermoeden dat pas opgerichte gebouwen ingevolge belastbare dienstverrichtingen zijn opgericht, enz.

Anderzijds kan de B.T.W.-boekhouding op een voor de administratie zeer doelmatige wijze worden benut, wanneer de verdere bewijslast ingevolge een vermoeden juristatum aan de belastingplichtige wordt opgedragen. Wanneer bijvoorbeeld de opsporingsdienst uit het vastgestelde verschil tussen kopen en verkopen en aan de hand van de vermoedelijke exploitatierekening tot het besluit komt dat nog andere goederen moeten zijn verkregen of vervaardigd of nog andere diensten verricht, dan zouden deze goederen en diensten kunnen vermoed worden geleverd te zijn. Wanneer niet belaste aankopen, verkopen of diensten aan het licht komen, zou van de belastingplichtige ook méér vereist zijn dan een eenvoudige bewering dat deze goederen of diensten in het buitenland werden geleverd indien vermoed zou worden dat tot tegenbewijs de levering van een goed en het gebruik van een dienst in België plaatsvonden. Omgekeerd zou de taak van de controleur die in de boeken facturen terugvindt voor in het buitenland gekochte goederen aanzienlijk verlicht worden indien hij tot tegenbewijs zou mogen aannemen dat deze goederen in België werden geleverd.

V. Problemen van systeemwisseling

Men begrijpt dat de bedrijfsorganisaties op een vervroegde inwerkingtreding van de hervorming aandringen, inachtgenomen de voordelen van het B.T.W.-stelsel ten opzichte van ons huidig stelsel en de door de overige lidstaten gekozen datum en de wijziging van de internationale ruilvoeten die eruit voortvloeit ⁽²⁰⁾.

De regering heeft nochtans geoordeeld dat een degelijk voorbereide B.T.W. op 1 januari 1970 de voorkeur verdient op de vroegere inwerkingtreding van een geïmproviseerde B.T.W. ⁽²¹⁾. Dit besluit is ingegeven door de tijd die nodig is voor de op puntstelling van de administratieve diensten, de traagheid en wisselvalligheid van het parlementair apparaat (alhoewel de richtlijnen het politiek debat in belangrijke mate zullen beperken), de inwijding van de belastingplichtige (die nodig is om hem tot netto-kostprijsberekening en geordende prijsgedragingen aan te zetten) en het opstellen van de Koninklijke Besluiten.

De meest dringende opgave is nochtans de bepaling van de overgangsmaatregelen. Zij zouden betrekking hebben op:

— een aftrekregeling voor voorraden, die bestaan op de dag van inwerkingtreding van de B.T.W. De aftrek is vereist om speculatieve destocking en prijsstijgingen

ingevolge takscumulatie te voorkomen en zou rekening kunnen houden met de taks betaald bij de aanschaffing evenals met deze betaald in de vroegere stadia, gebeurlijk forfaitair te schatten aan de hand van de huidige percentages van uitvoerteruggaaf;

— een aftrekregeling voor investeringsgoederen, die bij de inwerkingtreding van de B.T.W. nog niet volledig zijn afgeschreven, eveneens om een doortij van investeringen in de voorafgaande periode en prijsstijgingen te voorkomen. Een zekere ongerustheid is ontstaan bij het bedrijfsleven over de al dan niet toepassing van zulke forfaitaire aftrek waartoe door art. 17 aan België de bevoegdheid wordt verleend;

— een compensatieregeling voor contracten die vóór de afkondiging van het wetboek werden afgesloten waardoor voorkomen zou worden dat één der partijen ernstig wordt benadeeld door de systeemwisseling;

— de vervroegde betaling van de B.T.W. Immers zonder zulke vooruitbetaling dreigt de regelmatige belastingopbrengst twee tot zes weken opgeschoven te worden ingevolge de overgang van een stelsel, waar de taks betaald wordt aan de hand van plakzegels die op voorhand door de belastingplichtige worden aangekocht, naar een B.T.W. die normaal eerst betaald wordt binnen de twee weken na de maand waarin de belastbare handelingen plaatsvonden.

(1) C. Scaileur, *L'harmonisation des taxes sur les affaires dans le Marché Commun*, Rec. gén. enr. et not., mei 1967, p. 167.

(2) Eerste richtlijn 67/227/E.E.G., Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen, 1301/67 van 14 april 1967 en tweede richtlijn 67/228/E.E.G., Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen, 1303/67. Elke hiernavolgende citering van artikelen en bijlagen zal betrekking hebben tot deze tweede richtlijn, tenzij anders zou worden aangegeven.

(3) C. Scaileur, loc. cit., p. 166.

(4) Verslag namens de Commissie voor de Financien, Doc. Sen. 266 (zitting 1961-1962), p. 7.

(5) Het wezen, wordingsgeschiedenis, techniek, belastbaar feit en belastingsschuld worden in een ander pre-advies behandeld.

(6) Voor de controverse betreffende de uitbreiding van de B.T.W. tot de kleinhandel in België, zie: R. Goffin, *La T.V.A. au stade du commerce de détail. Pour ou Contre?* Rép. Fisc. juni-juli 1967, p. 193; Industrie en B.T.W., Verbond der Belgische Nijverheid, jan. 1968, p. 19; De Chemische Nijverheid van België en de Belasting over de Toegevoegde Waarde, Federatie der Chemische Nijverheid van België, 15 dec. 1967, p. 4.

(7) Een ontwerp van derde richtlijn heeft betrekking tot het gemeenschappelijk B.T.W.-stelsel voor handelingen betreffende landbouwproducten.

(8) S. Hougardy, *Mémoire sur la T.V.A.*, Fécémie, 15 sept. 1967, p. 10.

(9) De verschillende belasting van zulk gebouw en zijn uitrusting zal ook een nadere bepaling van gebouwen nodig maken, hetgeen zoals voor de wet van 9 mei 1967 (art. 62, par. 2 van het wetboek der met het zegel gelijkgestelde taksen) zou kunnen geschieden aan de hand van de kadastrale wetgeving en reglementering.

(10) S. Hougardy, *Mémoire sur la T.V.A.*, Fécémie, 15 sept. 1967, p. 9.

(11) Bestendig vademecum van de Belgische B.T.W., Fabrimetal, nr. 00/43.

(12) Industrie en B.T.W.... p. 28; De Chemische Nijverheid... p. 8; Bestendig vademecum... nr. 000/18.

(13) Contra: M. Frank, *Etude quantitative de certaines incidences de l'instauration d'une T.V.A. en Belgique*. Cah. éc. Brux., 1967, p. 401.

(14) Industrie en B.T.W...., p. 41; De Chemische Nijverheid..., p. 13.

(15) Industrie en B.T.W.... p. 32; S. Hougardy... p. 29.

(16) Volgens artikels 55 en 64 kan het belastbaar feit reeds vóór de levering en vóór de verrichting plaatsvinden bij het uitreiken van de factuur of het ontvangen van de

vooruitbetaling ten aanzien van leveringen en diensten waarvoor vooruitbetalingen worden gedaan en ten aanzien van diensten die over een onbepaalde tijdsduur worden verricht.

(17) Art. 9 van de door de E.E.G.-Commissie voorgestelde tekst en Bijlage 23, hieraan.

(18) Industrie en B.T.W... p. 35; De Chemische Nijverheid... p. 10.

(19) J. Wilmart, Le nouveau régime de la taxe sur la valeur ajoutée en France, Journ. Prat. Droit Fisc. et Fin., Oct.-nov. 1967, p. 332.

(20) Industrie en B.T.W..., p. 7; De Chemische Nijverheid... p. 24; Memorandum van Werkgroep B.T.W., Kamer van Koophandel van Antwerpen, 13 jan. 1968, p. 10.

(21) Naar het oordeel van de verslaggever van de E.E.G.-Commissie voor de interne markt « dienen de bedoelde (nationale) wetten één of twee jaar vóór hun inwerking-treding te worden afgekondigd, opdat de administratieve diensten een vlotte toepassing kunnen voorbereiden en het bedrijfsleven zich erop kan instellen ». Europees Parlement, Zittingsdocumenten 1966-1967, Doc. 1, 18 februari 1966, p. 8.

RECHTSpraak

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 5 januari 1968.

Raadsheer-verslaggever: M. Neven.

Procureur-generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Advocaten: Mrs. Van Ryn en Struye.

Overeenkomst. — Verbindende kracht. — Verplichting plannen goed te keuren. — Als uitvoering van een overeenkomst. — Geen vrije beoordeling van een der partijen. — Bevoegdheid van de rechtbanken om over de betwisting te oordelen. — Wanprestatie. — Verbintenis om iets te doen. — Uitvoering in natura. — Beslissing van de rechter geldend als goedkeuring van de plannen.

Op grond van de overeenkomsten van partijen heeft het bestreden arrest beslist dat de uitvoering te goeder trouw van de overeenkomsten eiseres tot cassatie ertoe verplichtte haar toestemming voor bepaalde plannen te geven binnen een redelijke termijn.

Nu de rechten van partijen uit overeenkomsten voortvloeien, kan de beslissing omtrent het goedkeuren of het niet-goedkeuren van de plannen niet aan de vrije beoordeling van een van de partijen overgelaten worden, wijl beide partijen gebonden zijn door de in art. 1134 B.W. gestelde regel, luidens welke alle overeenkomsten die wettig zijn aangegaan, degenen die deze hebben aangegaan tot wet strekken en te goeder trouw moeten ten uitvoer gebracht worden. Daar de betwisting burgerlijke rechten betreft, behoort zij, naar luid van art. 92 Grondwet, bij uitsluiting tot de bevoegdheid van de rechtbanken.

Art. 1142 B.W. belet niet dat de uitvoering van de verbintenis in natura zou worden gevorderd en door de rechter bevolen wanneer zij nog mogelijk is; op de persoon van de schuldenaar mag nochtans geen dwang worden uitgeoefend ten einde hem die uitvoering op te dringen. Wjl het ten deze gaat om een verbintenis om iets te doen die alleen het goedkeuren van een bouwplan tot voorwerp heeft, kan de rechter het niet-goedkeuren ervan verhelpen door te verklaren dat zijn beslissing als toestemming zal gelden.

N.V. Compagnie mobilière et foncière t./ Jacxsens e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 24 maart 1966 door het Hof van beroep te Gent gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden arrest eiseres veroordeelt tot het goedkeuren van plannen haar op 7 augustus 1963 toegestuurd; verklaart dat indien zij met deze goedkeuring langer zou wachten dan veertien dagen na de betekening van het arrest, dit laatste als goedkeuring zal gelden, en eiseres in de drie vierden van de kosten van beide aan-

leggen veroordeelt, zonder te antwoorden op het middel door eiseres in haar hoger beroep regelmatig neergelegde conclusie opgeworpen, luidens hetwelk « appellante (thans eiseres) en met haar de Belgische Staat dan ook terecht, op grond van de artikelen 8, 9, 1° en 2° van het algemeen lastenkohier en van de bijzondere bedingen, gebruik makende van hun vrije beoordelingsmacht, beslist hebben dat de ontworpen bouw niet voldeed aan de overeengekomen bedingen en aan de opgelegde vereisten, waarmee trouwens rekening gehouden was bij de vaststelling van de afgestane cijnsrecht (door appellante) en van de prijs van het eigendomsrecht (in hoofde van de Belgische Staat)...; en verder « de eerste rechter bovendien, zelfs indien zijn standpunt ten opzichte van appellante juist ware, quod non, geen bevoegdheid had om zich in de plaats te stellen van de daartoe aangestelde diensten door, in hun plaats, te zeggen dat de geïntimeerden de betwiste bouwplannen mogen uitvoeren », zodat het arrest voorkomt als niet gemotiveerd naar de eis van de aangeduide grondwettelijke bepaling:

Overwegende dat naar zijn context de eerste in het middel aangehaalde passus van de conclusie het besluit is van een geheel van overwegingen waarin eiseres de overeenkomsten van partijen en de feiten ontleedde ter rechtvaardiging van haar weigering de plannen goed te keuren;

Overwegende dat het arrest, dat de overeenkomsten van partijen nagaat, beslist dat de reden, die eiseres laat gelden om de plannen te weigeren, uitgaat van een verkeerde interpretatie van de besproken bedingen en dat de uitvoering te goeder trouw van de overeenkomsten eiseres ertoe verplicht haar toestemming te geven; dat het arrest aldus dit gedeelte van de conclusie op passende wijze beantwoordt;

Overwegende dat, als antwoord op de tweede in het middel aangehaalde passus van de conclusie, waarin eiseres betwistte dat de rechter bevoegdheid had om zich in de plaats te stellen van de daartoe aangestelde diensten en om, in hun plaats, te zeggen dat de verweerders de plannen mogen uitvoeren, het arrest erop wijst, met betrekking tot de Belgische Staat, dat deze geen partij in het geding is, zodat vooralsnog niet kan uitgemaakt worden of deze geen reden heeft om de goedkeuring en bouwtoelating te weigeren, en, met betrekking tot eiseres, dat deze ertoe verplicht is de overeenkomsten van partijen te goeder trouw ten uitvoer te brengen; dat dit antwoord, hetwelk impliceert dat eiseres verbintenissen had aangegaan welke ten uitvoer moesten gebracht worden, een passend antwoord is;

Overwegende dat het middel feitelijke grondslag mist;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1131, 1134, 1142 tot 1145 van het Burgerlijk ethboek, 9, 25 en, voor zoveel als nodig, 97 van de Grondwet;

doordat het bestreden arrest eiseres veroordeelt tot het goedkeuren van de plannen haar op 7 augustus 1963 toe-

gestuurd, verklaart dat, indien zij met deze goedkeuring langer zou wachten dan veertien dagen na de betekening van het arrest, dit laatste als goedkeuring zal gelden, en eiseres in de drie vierden van de kosten van beide aanleggen veroordeelt;

terwijl, eerste onderdeel, de rechter zijn beslissing niet, zonder machtsoverschrijding, in de plaats kan stellen van die welke, ingevolge de overeenkomst van partijen, aan de vrije beoordeling van een onder hen wordt overgelaten (schending van alle aangeduide bepalingen, inzonderheid de artikelen 1134 van het Burgerlijk Wetboek, 9 en 25 van de Grondwet),

tweede onderdeel, iedere verbintenis om iets te doen, in geval van niet-nakoming ervan, eventueel kan aanleiding geven tot schadevergoeding, doch nooit tot vervanging, door een rechterlijke beslissing, van de daad die door een van de contracterende partijen moet worden gesteld, wanneer deze daad erin bestaat zijn vrije toestemming tot het tot standbrengen van een bepaalde toestand te verlenen (schending van alle aangeduide bepalingen, inzonderheid de artikelen 1134 en 1142 van het Burgerlijk Wetboek);

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat het arrest, op grond van de overeenkomsten van partijen en van feitelijke bestanddelen, beslist dat de redenen die eiseres laat gelden om de plannen te weigeren, uitgaan van een verkeerde interpretatie van de besproken bedingen en dat de uitvoering te goeder trouw van die overeenkomsten eiseres ertoe verplicht haar toestemming te geven binnen een redelijke termijn; dat het arrest nog beschikt dat, wijl niemand kan gedwongen worden een bepaalde daad te stellen, de eventualiteit moet worden voorzien dat eiseres zich naar de uitspraak niet zou schikken en beslist dat, in dat geval, het arrest als toestemming van eiseres zal gelden;

Overwegende dat, nu de rechten van partijen uit overeenkomsten voortvloeien, de beslissing omtrent het goedkeuren of het niet-goedkeuren van de plannen niet aan de vrije beoordeling van een van de partijen kan overgelaten worden, wijl beide partijen gebonden zijn door de in artikel 1134 van het Burgerlijk Wetboek gestelde regel, luidens welke alle overeenkomsten die wettig zijn aangegaan, degenen die deze hebben aangegaan tot wet strekken en te goeder trouw moeten ten uitvoer gebracht worden;

Overwegende dat, daar de betwisting burgerlijke rechten betreft, zij, naar luid van artikel 92 van de Grondwet, bij uitsluiting tot de bevoegdheid van de rechtbanken behoort;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat artikel 1142 van het Burgerlijk Wetboek, hetwelk bepaalt dat iedere verbintenis om iets te doen opgelost wordt in schadevergoeding ingeval de schuldenaar de verbintenis niet nakomt, niet belet dat de uitvoering van de verbintenis in natura zou worden gevorderd en door de rechter bevolen wanneer zij nog mogelijk is; dat op de persoon van de schuldenaar nochtans geen dwang mag worden uitgeoefend ten einde hem die uitvoering op te dringen;

Overwegende dat, wijl het ten deze gaat om een verbintenis om iets te doen die alleen het goedkeuren van een bouwplan tot voorwerp heeft, de rechter het niet-goedkeuren ervan kan verhelpen door te verklaren dat zijn beslissing als toestemming zal gelden;

Overwegende dat geen van beide onderdelen kan aangenomen worden;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1107, 1134, 1135, 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden arrest, na in zijn overwegingen

te hebben verwezen naar de bepaling van de akte van 4 september 1935, luidens welke «L'acquéreur est obligé de bâtir une villa sur ledit terrain, endéans les deux ans, à partir des présentes. Il est strictement interdit au concessionnaire d'exercer dans la villa à construire sur ledit terrain n'importe quelle industrie et n'importe quel commerce», en ook naar de gelijkaardige bepaling van de akte van 20 juli 1939, luidens welke «Il ne peut être établi sur chacun des terrains vendus par le présent acte qu'une seule construction du type villa ou cottage», uit deze bepalingen afleidt dat in de tekst van 4 september 1935 een termijn wordt gesteld voor het bouwen van een villa en tevens elke nijverheids- of handelsbedrijvigheid wordt geweerd, maar dat het noch de bedoeling van partijen is geweest, noch de draagwijdte is van die bedingen dat slechts een enkele villa zou mogen gebouwd worden en een tweewoonst, meer bepaald een dubbele villa, werd uitgesloten, onder voorwendsel «dat in het onderhavig geval enkel van belang zijn de woorden «une seule construction du type villa ou cottage», dat appellante (thans eiseres) haar weigering geenszins steunt op het feit dat het niet zou gaan om een gebouw van het type «villa» en appellante zelf het ontworpen gebouw als een dubbele villa betitelt»,

terwijl, door te beslissen dat eiseres gehouden is de haar voorgelegde plannen voor een dubbele villa goed te keuren, hoewel de aangehaalde bedingen van voormelde akten de verplichting opgelegd hebben, welke door de verweerdens werd aanvaard, slechts op het verkochte perceel één villa te bouwen of «une seule construction du type villa», bewoordingen welke juist de beperking bedingen volgens het bedoelde onderscheid tussen «constructions isolées ou accolées deux à deux» (lastenkohier, artikel 9, 2), het arrest aan deze contractuele stipulaties een betekenis en een draagwijdte geeft welke onverenigbaar zijn met hun duidelijke en precieze termen, en aldus de bewijskracht van voormelde authentieke akten en lastenkohier miskent (schending van de artikelen 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek) en de verbindende kracht, tussen partijen, van de in die akten vastgestelde overeenkomsten miskent (schending van de artikelen 1107, 1134, 1135 van het Burgerlijk Wetboek);

Overwegende dat de rechter door aan de in het middel bedoelde uitdrukkingen van de akten «l'acquéreur est obligé de bâtir une villa... dans la villa à construire... une seule construction du type villa ou cottage...», de betekenis te geven luidens welke het niet uitgesloten is dat de op te richten villa een dubbele woongelegenheden oplevert, eensdeels, van die uitdrukkingen geen interpretatie geeft die onverenigbaar is met hun betekenis in de context van de akten en, anderdeels, de verbindende kracht van de overeenkomsten van partijen niet miskent;

Dat het middel feitelijke grondslag mist;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

NOOT: Zie over de uitvoering in natura: Cass. 12 september 1958, R.W. 1958-69, 483; Cass. 27 april 1963, R.W. 1962-63, 57 met conclusie van advocaat-generaal F. Du-mon; Cass. 30 januari 1965, R.W. 1964-65, 1553.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

HOF VAN CASSATIE.

1e Kamer. — 12 januari 1968.

Eerste voorzitter : M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever : M. Rutsaert.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Advocaten : Mrs. Philips en Bayart.

Pacht. — Recht van verkoop. — Verkoop uit de hand. — Art. 1778ter B.W. — Verkoopovereenkomst gesloten vóór het verlijden van de authentieke akte. — Recht van de pachter. — Erkenning door de vrederechter als bouwgrond. — Tijdstip.

Uit art. 1778 ter B.W. blijkt dat geenszins vereist wordt dat de verkoop van het verpachte goed aan een derde bij authentieke akte zou vastgesteld zijn opdat er schending van het recht van verkoop van de pachter zou kunnen voorhanden zijn.

De pachter bezit geen recht van verkoop indien het om gronden gaat die in de pachtovereenkomst zijn opgegeven als gronden voor industrieel gebruik bestemd of door de vrederechter als zodanig werden erkend. Maar wanneer de koopovereenkomst vóór het verlijden van een authentieke akte werd gesloten, volstaat het niet dat die erkenning door de vrederechter aan het verlijden van de authentieke akte zou voorafgaan : zij moet vóór het sluiten van de koopovereenkomst zelf geschieden.

Destoop t./ van Pottelberghe de la Potterie
en N.V. Textielfabrieken Valère Devos.

Gelet op het bestreden vonnis, op 24 juni 1966 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Gent;

Over de grond van niet-ontvankelijkheid door de verweerders hieruit afgeleid dat eiser in het bestreden vonnis, dat uitspraak doet over zijn beweerd recht van verkoop, zou hebben berust daar hij geen rechtsmiddel instelde tegen het latere, hem betekende, vonnis van 16 september 1966 van de Vrederechter te Kruishoutem, dat geldig verklaarde de door verweerder aan eiser gegeven opzegging van de pacht met betrekking tot de onroerende goederen waaromtrent een recht van verkoop door eiser ingeroepen wordt;

Overwegende dat een stilzwijgende berusting in een vonnis of een arrest slechts kan afgeleid worden uit daden of feiten die op een zekere en niet dubbelzinnige wijze van het inzicht van een partij doen blijken om zich aan de beslissing te onderwerpen;

Overwegende dat uit het niet-instellen van een rechtsmiddel tegen een rechterlijke beslissing, waarbij een door de koper van een onroerend goed gegeven pacht-opzegging geldig wordt verklaard nadat de pachter tijdens de procedure verklaard had zich te gedragen aan de wijsheid van de rechter, niet noodzakelijk volgt dat deze pachter tevens zou hebben afgezien van zijn recht op verkoop van ditzelfde goed, wat het voorwerp uitmaakte van een andere procedure op grond van art. 1778 quinquies van het Burgerlijk Wetboek;

Dat de grond van niet-ontvankelijkheid niet kan aangenomen worden;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artt. 1142, 1144, 1583, 1774, par. 3, 3e lid, 1778, bis tot sexies, in het bijzonder 1778, quinquies en sexies, 8e lid, van het Burgerlijk Wetboek (de artt. 1778, bis tot sexies, in het gemeld wetboek ingelast bij de wet van 1 februari 1963) en 97 van de Grondwet, doordat het bestreden vonnis de vordering van eiser tot indeplaatsstelling van verweerder als koper van het be-

twist perceel niet ontvankelijk verklaart om de redenen dat het de regeling van de sancties bij overtreding van de wet betreffende het recht van verkoop als uitgangspunt neemt, om vast te stellen of en in hoever de rechten van de pachter miskend werden, de authentieke akte van verkoop, die onontbeerlijk is tot bewijs van de verscheidene voorwaarden van de verkoop, en het de vordering als voortijdig afwijst daar ze werd ingesteld bij dagvaarding van 9 maart 1966, wijl de verkoopakte slechts op 5 mei 1966 (verlijden van de authentieke akte) tot stand kwam,

terwijl, eerste onderdeel, die redenen geen voldoende antwoord uitmaken op de middelen door eiser afgeleid uit de bijzondere omstandigheid : dat hij op 29 januari 1966 door beide verweerders zelf in kennis werd gesteld van het bestaan van die verkoop, kennisneming die hem de verkoop tegenstelbaar maakte, en uit het feit dat hij voor een gedeelte van het perceel reeds buiten bezit was gesteld, en de rechter aldus te kort is gebleven aan de verplichting zijn beslissing met redenen te omkleden (schending van art. 97 van de Grondwet);

tweede onderdeel, degene, wiens rechten miskend werden, gerechtigd is onmiddellijk aan die miskenning een einde te laten stellen en de herstelling daarvan te vorderen, in het bijzonder de pachter, aan wie verkoper en koper kennis hebben gegeven van een verkoop gesloten zonder inachtneming van zijn recht van verkoop, en die zelfs reeds gedeeltelijk buiten bezit is gesteld, geen verdere verzwarende van die toestand heeft af te wachten alvorens de rechten die hem door de wet zijn verleend te laten gelden, en zijn vordering tot naasting en indeplaatsstelling in elk geval ontvankelijk dient verklaard te worden wanneer de rechter slechts uitspraak doet na het verlijden van de authentieke akte en also van al de voorwaarden en verplichtingen van de verkoop kennis kan krijgen (schending van al de aangeduide wetsbepalingen);

Overwegende dat het vonnis, tot afwijzing van de vordering van eiser om zijn recht van verkoop te doen erkennen en om in de plaats van de koopster gesteld te worden, op de reden steunt dat de wettelijke regeling van het voorkeurecht de authentieke akte van verkoop als uitgangspunt neemt om vast te stellen of en in hoever de rechten van de pachter miskend werden; dat uit de context van dit vonnis blijkt dat, zoals door eiser was opgeworpen, tussen de verweerders reeds de eigendomsoverdracht was tot stand gekomen, welke echter slechts op 5 mei 1966, weze na het instellen van de vordering van eiser, bij authentieke akte werd vastgesteld;

Overwegende dat, luidens art. 1778ter van het Burgerlijk Wetboek, de eigenaar het goed aan iemand anders dan de pachter uit de hand slechts mag verkopen nadat hij aan deze de gelegenheid heeft gegeven zijn recht van verkoop uit te oefenen en te dien einde hem moet kennis geven van de prijs en de voorwaarden waartegen hij bereid is het goed te verkopen, kennisgeving die geldt als aanbod van verkoop; dat luidens zelfde wetsbepaling, indien de pachter het aanbod aanvaardt, hij daarvan binnen dertig dagen aan de eigenaar moet kennis geven, in welk geval de verkoop overeenkomstig art. 1583 van het Burgerlijk Wetboek tussen partijen voltrokken is, zodra de aanvaarding van de pachter ter kennis van de eigenaar is gekomen;

Overwegende dat uit voormeld art. 1778ter blijkt dat geenszins vereist wordt dat de verkoop van het goed aan een derde bij authentieke akte zou vastgesteld zijn opdat er schending van het recht van verkoop van de pachter zou kunnen voorhanden zijn;

Dat het tweede onderdeel van het middel dienvolgens gegrond is;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artt. 1582, 1583, 1774, paragraaf 3, 3e lid, 1778bis tot 1778 septies, meer bepaald 1778ter en 1778 sexies, 8e lid, van het Burgerlijk Wetboek (de artt. 1778bis tot septies ingevoegd bij de wet van 1 februari 1963),

doordat het bestreden vonnis de vordering van eiser tot erkenning van zijn recht van voorkoop ongegrond verklaart om de redenen dat de erkenning door de vrederechter van de industriële bestemming van het bedoeld landeigendom (vonnis van 22 april 1966), hoewel gebeurd nadat de verweerders eiser kennis hadden gegeven van de tussen hen definitief gesloten verkoop en in de loop van het geding door eiser desbetreffend ingeleid (dagvaarding van 9 maart 1966), niettemin tijdig is, daar ze voor het verlijden van de authentieke akte (5 mei 1966) plaatsvond,

terwijl de erkenning door de vrederechter van de industriële bestemming van verpachte landeigendommen aan de verkoop moet voorafgaan, opdat de uitzondering van toepassing weze, en er, ten aanzien van dit voorschrift, geen verschil bestaat tussen een authentieke akte van verkoop en een op een andere wijze gesloten, maar voltrokken verkoop, waarvan het bestaan door de belanghebbenden ter kennis van de pachter wordt gebracht op zulke wijze dat deze voor de rechtbanken de erkenning van zijn recht moet vorderen, vermits in dit laatste geval de pachter eveneens in de onmogelijkheid wordt gesteld zijn recht van voorkoop normalerwijze uit te oefenen, zodat bedoelde beslissing van de vrederechter niet tijdig werd gewezen:

Overwegende dat uit het antwoord op het eerste middel volgt dat geen verkoop tussen de eigenaar van het goed en een derde mag gesloten worden, zonder dat de pachter vooraf in de gelegenheid werd gesteld zijn recht van voorkoop uit te oefenen;

Overwegende, weliswaar, dat luidens de artt. 1778 sexies, 8e lid, en 1774, par. 3, 3e lid, van het Burgerlijk Wetboek, de pachter geen recht van voorkoop bezit indien het om gronden gaat die in de pachtovereenkomst zijn opgegeven als gronden voor industrieel gebruik bestemd of die door de vrederechter als zodanig werden erkend;

Doch overwegende dat wanneer de koopovereenkomst, zoals ten deze, vóór het verlijden van een authentieke akte werd gesloten, het niet volstaat dat voormelde erkenning door de vrederechter aan het verlijden van de authentieke akte zou voorafgaan; dat zij vóór het sluiten van de koopovereenkomst zelf moet geschieden; Dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis in zover het beslist:

1. dat de vordering strekkende tot het stellen van eiser in de plaats van de koopster niet ontvankelijk is;

2. dat de vordering van eiser strekkende tot erkenning van zijn recht van voorkoop niet gegrond is;

3. dat de erkenning door de vrederechter van de industriële bestemming van de gronden tijdig gebeurde, en in zover het uitspraak doet over de kosten;

Beveelt dat melding van dit arrest zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt de verweerders in de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde, rechtdoende in hoger beroep.

NOOT : Verg. Rb. Brussel, 30 mei 1967, R.W. 1967-68, 1325.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

1e Kamer. — 16 november 1966.

Voorzitter : M. Dellois.

Raadsheren : M.M. Sury en Screvens.

Advocaat-generaal : Mr. Dykmans.

Advocaten : Mrs. F. Van Isacker en E. Boonen.

Auteursrecht. — Art. 13 van de wet van 22 maart 1886. — Citaatrecht. — Beperkt door het doel van kritiek, polemie of onderwijs. — Toepassing op een bloemlezing.

Een uitgever heeft uit vier romans van Willem Elsschot vier uitvoerige verhalen overgenomen in een boek met de titel « Willem Elsschot - Vierspan ». Hij beweert dat het boek een didactisch doel heeft en hij beroept zich op art. 13 van de wet van 22 maart 1886.

Ofschoon de omvang ervan in se geen criterium uitmaakt, moeten de citaten, bedoeld door art. 13, binnen de perken van het beoogde doel (kritiek, polemie of onderwijs) blijven.

Ten deze schijnt de didactische bedoeling van de bloemlezing te zijn een « beeld » te geven van de schrijver zowel aan Nederlandssprekende als aan Franssprekende leerlingen. Dit doel rechtvaardigt echter niet de uitgebreide citaten van 25, 31, 21 en 13 bladzijden : in de voorstelling en in de keuze van deze teksten komt er geen bijzondere methode of plan voor, evenmin enige indeling naargelang van de intellectuele ontwikkeling of de taalkennis van de leerlingen, zodat de aanhalingen slechts gekozen blijken te zijn om vier onderscheiden novellen voor te stellen. De uitgever kan derhalve de toepassing van voormeld art. 13 niet inroepen.

N.V. De Nederlandse Boekhandel t./ De Ridder.

Gelet op de door de wet vereiste stukken, in regelmatige vorm overgelegd ;

Overwegende dat het beroep, regelmatig naar de vorm, binnen de wettelijke termijn ingesteld werd ;

Overwegende dat de eerste rechter de door geïntimeerden ingestelde eis nauwkeurig heeft omschreven ;

Overwegende dat appellante een boek onder de titel « Willem Elsschot - Vierspan » uitgegeven heeft zonder de door artt. 1 en 2 van de wet van 22 maart 1886 vereiste toestemming ;

Dat dit boek in de reeks « Nederlandse keurboeken voor het secundair onderwijs » verschenen is ;

Dat de titel « Vierspan », die in grote lettertekens onder de naam « Willem Elsschot » gedrukt is en alzo de aandacht bijzonder aantrekt, in de werken van deze auteur niet voorkomt ;

Overwegende dat geïntimeerden beweren dat deze uitgave een schending van hun auteursrecht uitmaakt ;

Overwegende dat appellante zich beroept op de door artikel 13 van de wet van 22 maart 1886 voorziene uitzondering op de auteursrechten, luidens dewelke het auteursrecht geenszins het recht citaten te maken uitsluit wanneer deze de kritiek, de polemie of het onderwijs tot doel hebben ;

Overwegende dat zo hun omvang in se geen criterium uitmaakt, de citaten binnen de perken van het beoogde doel (kritiek, polemie of onderwijs) dienen beperkt te blijven ;

Overwegende dat uit de bevoegde nota's, o.m. biografische inleiding, bibliografie en verklarende woordenlijst, blijkt dat het litigieuze werk ten minste hoofdzakelijk voor het onderwijs bestemd is ;

Dat zulks nochtans niet impliceert dat de citaten binnen de perken van het didactisch doel zijn gebleven ;

Overwegende dat het eigenlijke doel van de bloemlezing «Vierspan» nogal onduidelijk voorkomt; dat zij schijnt een «beeld» van de schrijver Willem Elsschot te willen geven zowel aan Nederlandssprekende als aan Franssprekende leerlingen (zie «Ter verantwoording» blz. 5 en «Verklarende woordenlijst» op het einde van het boek);

Dat dit didactische doel de uitgebreide citaten van respectievelijk 25, 31, 21 en 13 bladzijden zoals verschenen in het «verzameld werk» van de schrijver, — het eerste bestaande uit drie uittreksels en de drie laatsten uit een enkel ononderbroken uittreksel — niet rechtvaardigt;

Dat in de voorstelling en in de keus van deze teksten er o.m. geen bijzondere methode of plan voorkomt, evenmin als enige indeling naar gelang van de intellectuele ontwikkeling of de taalkennis der leerlingen, zodat de aanhalingen blijken slechts gekozen te zijn om vier onderscheidene novellen voor te stellen, die trouwens in twee dezer onder een in de oorspronkelijke werken niet bestaande titel gepubliceerd worden;

Overwegende dat appellante dienvolgens ten onrechte de toepassing van voormeld artikel 13 inroept en het auteursrecht van de rechtsoptvolgers van Willem Elsschot geschonden heeft;

Om deze redenen,

Het Hof,

gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935, waarvan toepassing werd gedaan;

alle verdere of meer uitgebreide conclusies van de hand wijzende als ongegrond;

Ontvangt het beroep; verklaart het ongegrond;

Bevestigt het bestreden vonnis.

NOOT: Zie hieronder het vonnis a quo van de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen van 25 november 1965, met noot.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 25 november 1965.

Voorzitter: M. Janssens.

Rechters: M.M. Hernould en De Vocht.

Advocaten: Mrs. E. Boonen en F. Van Isacker.

Auteursrecht. — Art. 13 van de wet van 22 maart 1886. — Citaat. — Begrip. — Bloemlezing. — Met het doel van onderwijs. — Begrip.

Een uitgever heeft uit vier romans van Willem Elsschot vier uitvoerige verhalen overgenomen in een boek met de titel «Willem Elsschot - Vierspan». Hij beweert dat het boek een didactisch doel heeft en beroept zich op art. 13 van de wet van 22 maart 1886.

Het in dit artikel bedoelde begrip «citaat» beperkt zich niet tot een aanhaling om een bewering, een stelling of een bewijsvoering te staven, maar dekt de uitgave van een bloemlezing uit het werk van een of meer auteurs. Anderzijds is het citaatrecht afhankelijk van zijn gebruik met het oog op kritiek, polemie of onderwijs. Het begrip «met het doel van onderwijs» moet beperkend opgevat worden, anders wordt de door de wetgever beoogde bescherming onmogelijk gemaakt.

Het litigieuze boek, dat voorzien is van een inleiding over de auteur, een bibliografie en een woordenlijst, is zeker bruikbaar in het onderwijs, maar het komt de

Rechtbank voor dat het veeleer, minstens insgelijks, uitgegeven werd om, bij wijze van vulgarisatie, het grote publiek in de gelegenheid te stellen, zonder ernstige geldelijke of geestelijke inspanning, iets te lezen en te begrijpen van de beste werken van de schrijver ofwel om het grote publiek te doen geloven in een voorheen niet uitgegeven zelfstandig werk «Vierspan». De uitgever kan derhalve voormeld art. 13 niet inroepen.

De Ridder t./ N.V. De Nederlandse Boekhandel

Overwegende dat de oorspronkelijke derde aanlegger — de heer Willem De Ridder — overleden is op 16 februari 1965; dat zijn erfgenamen Ghilain, Lise, De Ridder Louise en De Ridder Karel gedagvaard werden in gedingherneming; dat zij in feite ook in die hoedanigheid het geding hernemen; dat beide zaken, ingeschreven op de algeme rol onder nummers 91.381 en 1.104 derwijze verknocht zijn dat zij moeten samengevoegd worden;

Overwegende dat aanleggers, — handelend als rechtsoptvolgers van wijlen de heer Alfons De Ridder, en drager van diens auteursrechten op de door hem onder de deknaam «Willem Elsschot» geschreven werken «Villa des Roses», «Lijmen», «Tsjip» en «De Leeuwentemmer» — voorhouden dat verweerster, zonder hun toestemming en in schending van hun auteursrechten, een boek uitgegeven heeft onder de titel «Willem Elsschot - Vierspan» waarin vier uitvoerige verhalen uit voornoemde romans opgenomen zijn onder de respectieve hoofdingen «Madame Gendron», «Korthals XIV en XV», «De Pool» en «De Leeuwentemmer»; dat de eis er dan ook substantieel toe strekt verweerster verbod te horen opleggen het boek «Willem Elsschot - Vierspan» nog verder te laten drukken en verspreiden en haar te veroordelen tot het betalen van een schadevergoeding;

Overwegende dat verweerster de weerhouden feiten als zodanig niet ontkent; dat zij echter de beweerde schending van auteursrechten betwist en zich te dien einde beroept op de bepalingen van art. 13 van de wet van 22 maart 1886;

Overwegende dat art. 13 van de wet van 22 maart 1886, waarvan geen officiële Vlaamse tekst voorhanden is, luidt: «Le droit d'auteur n'exclut pas le droit de faire des citations lorsqu'elles ont lieu dans un but de critique, de polémique ou d'enseignement»;

Overwegende dat op grond van de voorbereidende besprekingen van de aangehaalde wetsbeschikking met absolute zekerheid vaststaat dat de bedoeling van de wetgever is geweest, aan het begrip «citations» een zeer uitgebreide betekenis te geven; dat het citaatrecht zich niet beperkt bij het recht tot aanhaling van enkele woorden of lijnen tekst, maar integendeel de overname van brede uittreksels en zelfs van gehele stukken toelaat; dat letterlijk gezegd werd: «Nous sommes d'accord que le mot 'citation' ne doit pas être interprété restrictivement... Nous voulons que l'on ait le droit de citer, même en reproduisant des passages entiers» (Minister Beernaert. Bespreking in de Kamer Zitting 25 november 1885. Benoit & Descamp Comm. Législatif de la loi du 22 mars 1886 pagina 194 - 195) «Tout le monde était d'accord pour reconnaître que la citation pouvait être courte ou étendue, qu'il n'y avait pas dans la loi de limitation à cet égard. Dans ces conditions il me paraît absolument inutile d'ajouter à cette disposition le mot 'extraits' qui ne change rien à la portée véritable de la loi» (Minister van Justitie De Volder. Bespreking Kamer. Zitting van 8 december 1885. Op. Cit. p. 284); «Il est entendu que ces citations peuvent être courtes ou étendues, et qu'il n'y a pas, dans la loi, de limitation à cet égard» (Verslag aan de Senaat; Zitting 22 december 1885, Op. Cit. p.346);

Overwegende dat uit de tussenkomst van de heer

Woeste, en uit het antwoord van de heer Minister Beernaert (zitting d.d. 25 november 1885 aangehaald) zelfs blijkt dat het begrip 'citaat' zich niet beperkt bij een aanhaling tot staving van een bewering, van een stelling of van een bewijsvoering, maar de uitgave van bloemlezingen uit het of de werken van een of meerdere schrijvers dekt (...«de publier... sous le titre de choix de morceaux de morale ou de leçons de littérature ou sous tout autre titre du même genre, dans des ouvrages spéciaux, des extraits... de poètes ou de prosateurs... contemporains.» (Woeste) ... «Nous sommes d'accord au fond» (Beernaert);

Overwegende dat de wet ook geen beperkingen bevat van het aantal toegelaten aanhalingen van eenzelfde werk of schrijver (Brussel 20 juli 1949; Pas. 1949 III p. 40 e.v.);

Overwegende dat het anderzijds evenzo vaststaat dat het citaatrecht afhankelijk is van zijn gebruik met het oog op kritiek, polemie of onderwijs; dat het ieder gebruik met het inzicht van namaak uitsluit;

Overwegende dat de besproken uitgave, volgens verweerster, bestemd is voor het onderwijs;

Overwegende dat, waar enerzijds het begrip «citaat» in zijn breedste betekenis dient genomen te worden, het begrip «met de bedoeling van onderwijs waarvan de draagwijdte tijdens de voorbereidende werken van de wet niet in het bijzonder ter sprake is gekomen, beperkt moet worden opgevat, indien men wil vermijden dat langs deze weg, de door de wetgever beoogde bescherming van de rechten van de auteur, totaal zou ontzenuwd worden;

Overwegende dat het inderdaad voor de hand ligt dat het zo breed opgevat citaatrecht, de mogelijkheid zou bieden voor toepassingen — rechtstreeks in strijd met het opzet van de wetgever van 1886 — indien de door de voorwaarde van «onderwijsdoeleinden» gestelde grens, niet streng zou gesloten worden tegen iedere ontduiking van de geest dezer voorwaarde;

Overwegende dat de door de wetgever niet nader bepaalde termen van de wetteksten dienen begrepen te worden in hun gebruikelijke zin en in functie van de bedoeling van de wetgever, in zover deze niet strijdig zijn;

Overwegende dat, waar partijen in de debatten de beginselbespreking van dit onderwerp onaangeroerd hebben gelaten, het niet past, zonder waarborg van tegenspraak, in een vonnis een nadere, welomlijnde en algemeen geldende omschrijving van het begrip «met het doel van onderwijs» te wagen;

Overwegende dat echter in casu wel dient gezegd te worden dat een uitgave welke in het onderwijs kan gebruikt worden, daarom nog niet moet aanzien worden als zijnde uitgegeven met het doel van onderwijs, en dat anderzijds een uitgave met het oog op vulgarisatie, niet beantwoordt aan het doel van onderwijs;

Overwegende dat de besproken uitgave «Willem Elsschot - Vierspan» met zijn inleiding over Willem Elsschot als mens en als schrijver (14 bladzijden), met zijn bibliographie (1 bladzijde), met zijn verklarende en/of vertalende woordenlijst (9 bladzijden) en met zijn sporadische en meestal nutteloze voetnota's, zeker bruikbaar is in het secundair onderwijs, zoals vormelijk bestempeld; dat het de rechtbank — welke hierover in feite oordeelt — echter voorkomt dat zij veeleer, minstens insgelijks, blijkt uitgegeven te zijn, om, zoals de meeste overige uitgaven van deze reeks, bij wijze van vulgarisatie, het grote publiek, buiten het onderwijskader, in de gelegenheid te stellen, zonder ernstige geldelijke of geestelijke inspanning, «iets» (101 blz.) te lezen en te begrijpen van de beste werken van deze schrijver, ofwel om het grote publiek te doen geloven in een voorheen niet uitgegeven zelfstandig werk «Vierspan»;

Overwegende dat de vordering in deze omstandigheden, in beginsel gegrond voorkomt;

Overwegende dat aanleggers wegens deze schending van hun auteursrechten een schade vooropzetten van Fr. 100.000; dat er nochtans geen enkel element ter waardering van deze schade voorligt; dat aanleggers in ondergeschikte orde hiertoe een deskundig onderzoek vorderen; dat dergelijk onderzoek zich opdringt.

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Rechtdoende op tegenspraak,

Na erover beraadslaagd te hebben,

Alle andere en strijdige besluiten verwerpend,

Voegt de zaken ingeschreven onder nummers 91.381 en 1.104 van de algemene rol als verknocht samen.

Verklaart de vordering in beginsel gegrond.

Legt aan verweerster verbod op het boek «Willem Elsschot - Vierspan» nog verder te laten drukken, verspreiden en/of verkopen.

Beveelt dat alle nog te koop gestelde en/of voorradige exemplaren van dit boek, onder toezicht van gerechtsdeurwaarder A. Verheyden te Antwerpen zullen worden teruggedroefd en vernietigd.

En alvorens recht te doen op de vordering van schadevergoeding, beveelt een deskundig onderzoek door een boekhouder, met opdracht de schade te bepalen en te begroten, onder meer door de oplage van het boek «Vierspan» na te gaan en het aantal der verkochte exemplaren, zijn bevindingen neer te schrijven in een schriftelijk deskundig verslag ter griffie dezer rechtbank neer te leggen en waarvan de handtekening zal worden voorafgegaan van de eed zoals bepaald bij artikel 317 W.B.R. (K.B. nr. 300 van 30 maart 1936).

Zegt dat bij gebreke van partijen zich binnen de vijftien dagen vanaf heden akkoord te stellen over de aanduiding van een deskundige boekhouder, tot voormelde opdracht zal worden overgegaan door de heer Peeters V., bedrijfsrevisor, Groenstraat 55 te Borgerhout, hiertoe van ambtswege aangesteld.

Om nadien besloten en gevonnist te worden als in rechte zal behoren.

Kosten tot heden gerezen ten laste van verweerster.

NOOT: Zie elders in dit nummer het arrest van het Hof van Brussel d.d. 16 november 1966.

De grote verdienste van het vonnis is nogmaals, na het vonnis van de rechtbank te Brussel van 20 juli 1949 (Pas. 1949, III, 40), klaar en aan de hand van uitgebreide citaten de duidelijke wil van de wetgever te hebben aange-toond op twee punten: 1° de geoorloofde lengte van het citaat wordt bepaald door de behoefte van het nagestreefde doel van polemie, kritiek of onderwijs; 2° de term «citations» dient men te verstaan in een uitgebreide betekenis, die ook het samenstellen van bloemlezingen toelaat met het doel van onderwijs, doch zonder dat de citaten worden aangehaald in een bijgaande context, dus zonder dat ze een bewering, stelling of bewijsvoering hoeven te staven.

De stelling van het vonnis, dat het begrip «met het doel van onderwijs» beperkend moet worden geïnterpreteerd schijnt niet helemaal in overeenstemming te zijn met de geschiedenis van de totstandkoming van de wet: «L'honorable M. de Kerckhove ajoute encore le mot 'scientifique'; il me (eerste minister Beernaert in de Kamer) paraît inutile. Une citation d'un caractère 'scientifique' ne peut qu'avoir un des buts indiqués: elle se fera toujours dans une pensée de critique, de polémique ou d'enseignement» (Benoidt & Descamps, Commentaire législatif de la loi du 22 mars 1886, Brussel 1886, 2de dl., III, nr. 106). De toevoeging van de term «scientifique» was dus niet no-

dig, omdat hij werd gedekt door de drie andere of één daarvan, dus ook door « onderwijs », wat toch een zekere uitbreidende betekenis inhoudt van deze term (zie Van Isacker, De exploitatierechten van de auteur, Brussel 1963, nr. 383). Er schuilt ook een zekere kontradiktie in de houding van de rechtbank, door enerzijds voor te houden dat het begrip « met de bedoeling van onderwijs » beperkt moet worden opgevat en het anderzijds niet passend te oordelen zich te wagen aan een « welomlijnde en algemene omschrijving » van dit begrip.

Het Hof onderzocht niet, zoals de eerste rechter dit deed, de eventuele intenties van de uitgever maar stelt vast dat het beoogde doel van onderwijs, zoals het door de uitgever zelf werd aangegeven in een woord vooraf, de uitgebreidheid van de citaten in casu niet kan verrechtvaardigen. Hierdoor blijft het Hof niet alleen binnen het kader der soeverein te beoordelen feiten, maar tevens in de lijn van de heersende rechtsleer en rechtspraak.

Zowel het vonnis als het arrest wijzen op de ontoelaatbaarheid de bloemlezing van een enkel auteur te laten verschijnen, onder een titel, zonder daarbij door een ondertitel te wijzen op het feit dat het om een bloemlezing gaat, wat bij het publiek de verwarring kan doen ontstaan, dat het om een nieuw of een ander werk van de betrokken auteur zou gaan. Impliciet wordt daarbij toegegeven dat de bepalingen van art. 13 der wet van 22 maart 1886 zowel het samenstellen van bloemlezingen (op geoorloofde wijze en bestemd voor het onderwijs) toelaat van één enkel als van meerdere auteurs (vergelijk Van Isacker, Ibid., en ook nr. 384 en de lege ferenda in verband met het citaatrecht in Nederland en België, R.W. 1961-62, p. 2191, nr. 3). Het Hof heeft toelaatbaarheid van het samenstellen van bloemlezingen voor het onderwijs, en zeker als het om de bloemlezing van één enkel auteur gaat, op strengere en meer beperkende wijze ondergeschikt gemaakt en afgewogen aan het gestelde doel, dan tot nog toe het geval was. Terecht geloven wij, immers van verschillende kanten werd er reeds sinds lang op gewezen dat de heersende praktijken soms krasse onrechtvaardigheden in het leven riepen. In de middens van de auteurs, en van hen die hun belangen behartigen, zal deze jurisprudentie dan ook met vreugde worden begroet.

I.

SCHEIDSRECHTERLIJKE UITSPRAAK

Antwerpen. — 24 november 1967.

Scheidsrechters: M.M. E. Ooms en A. Le Paige.

Advocaten: Mrs. Van de Vyver en Langohr.

Nietigheid van verzekering wegens verzwijging volgens art. 9 wet van 11 juni 1874. — Verval van dekking wegens gebrek aan aangifte volgens art. 6 § 1 van de polis brandverzekering. — Misleiding van verzekeraar door bemiddelaar. — Geen verval na contractueel bedongen inspectie volgens art. 6 § 1. — Bewijs van niet-verzwijging en aangifte door getuigen.

1. Indien de verzekerde het bestaan en vooral de opzegging van een vroegere brandverzekeringpolis bij een andere maatschappij niet ter kennis heeft gebracht van de verzekeraar, heeft deze het recht op grond van art. 9 wet van 11 juni 1874 de nietigheid van de gesloten verzekering in te roepen; de verzekerde had een spontane verklaringplicht en de verzekeraar had geen navraag te doen; de opzegging van een vroegere polis was van aard de waardering van het risico te wijzigen.

2. Het tekortkomen aan de plicht zonder verzwijging alle nuttige gegevens te verstrekken, en de andere verze-

keringen tegen zelfde risico's evenals hun opzegging aan te geven (volgens art. 6 § 1 van de polis brandverzekering) is een contractuele uitbreiding van art. 9 van de wet, en brengt verval mee volgens art. 27 van de polis.

3.-4. De klaarblijkelijke misleiding van de verzekeraar door een bemiddelaar die zelfstandig makelaar en tevens ook boekhouder is van de verzekerde, kon de verzekerde niet ontheffen van zijn eigen wettelijke en contractuele verplichtingen, zelfs indien hij niet zou moeten instaan voor het foutief optreden van de bemiddelaar.

5.-7. De verzekerde mag meer dan drie jaar na de feiten, ook door getuigen, bewijzen zich niet aan verzwijging te hebben plichtig gemaakt, maar integendeel het bestaan en de opzegging van de andere polis aan de verzekeraar te hebben aangegeven vóór het sluiten van de nieuwe verzekering.

6. De verzekerde kan zich niet beroepen op art. 6 § 1 van de polis (geen verval wegens onvrijwillige verzwijging wanneer in de bijzondere voorwaarden is bepaald dat de maatschappij de inspectie van het risico heeft gedaan), wanneer er in feite inspectie van het risico gebeurde, maar dat dit in de bijzondere voorwaarden niet bepaald is geworden.

D.K. t./ Verzekeringsmaatschappij X.

Gezien de scheidsrechterlijke overeenkomst van 22 april 1965 gesloten tussen de heer D.K. en de N.V. X, algemene verzekeringsmaatschappij;

Gezien op 24 december 1966 dhr. D.K. voornoemd, werd failliet verklaard;

Overwegende evenwel dat de Curator de scheidsrechterlijke overeenkomst, die vóór de faillietverklaring door de gefailleerde werd gesloten, moet uitvoeren (R.P.D.B. V° Arbitrage, n° 51, V° Faillite et Banqueroute, n° 1790; André Cloquet in « La Faillite et les Concordats » uit Les Nouvelles « Droit Commercial », T. IV, n° 1196; contra: Alfred Bernard: « l'Arbitrage Volontaire et droit privé », n° 128, maar in afwijking van de rechtspraak en de rechtsleer door hem zelf aangehaald);

Overwegende dat de eiser vordert:

— in hoofdde: de veroordeling van verweerster tot betaling aan hem van 2.863.832 F, te vermeerderen met de wettelijke intresten tegen 5,5 % vanaf 5 januari 1965, de gerechtelijke intresten en de kosten van het geding;

— in ondergeschikte orde: hem toe te laten drie (3) feiten, door hem gequoteerd, door alle middelen van recht, getuigen inbegrepen, te bewijzen en tevens te bevelen dat de gefailleerde in persoon nopens de gequoteerde feiten en omstandigheden door ons zou worden gehoord;

Overwegende dat verweerster ertoe besluit de eis onontvankelijk, minstens ongegrond te verklaren en de eiser ervan af te wijzen, verder te zeggen in rechte:

— dat de ingeroepen verzekeringsovereenkomst nietig is wegens wettelijke of minstens conventionele verzwijging, bij toepassing van art. 9 der verzekeringswet;

— dat eiser van alle rechten op vergoeding wegens onderhavig schadegeval vervallen is, wegens verzwijging en gebrek aan aangifte van essentiële elementen, bij toepassing van art. 6, par. 1, en 27 van de algemene polisvoorwaarden;

Overwegende dat de vordering van de eiser en het verweer van de verweerster worden gegrond op een brandverzekeringsovereenkomst, tussen de partijen gesloten op 29 juli 1964 onder het nr. 254.249, de brand die uitgebroken is in de nacht van 10 op 11 november 1964, de nietigheid van de overeenkomst bij toepassing van art. 9 van de wet van 11 juni 1874, die de titel X van het eerste boek van het Wetboek van Koophandel uitmaakt, wegens verzwijging, en ten slotte op het verval van de rechten welke

door de eiser uit deze overeenkomst voortspruiten, bij toepassing van art. 6, par. 1, en art. 27 van de verzekeringspolis;

Overwegende dat op 29 juli 1964 door verzekeringsovereenkomst nr. 254.249, de verweerster er zich toe verbond, onder de voorwaarden van de polis, de gefailleerde schadeloos te stellen voor de schade welke aan de, in het contract opgegeven goederen veroorzaakt zou worden door brand;

Overwegende dat in de nacht van 10 op 11 november 1964 de verzekerde goederen grotendeels verbrandden en partijen het eens zijn om te erkennen dat, afgezien van de nietigheid van de overeenkomst en het verval door de eiser opgelopen, gelet op de waarde van de verzekerde goederen en het bedrag van de schade door de brand veroorzaakt, aan de eiser 2.863.832 F toekomt;

Overwegende dat volgens de verweerster de onderwerpelijke brandverzekeringsovereenkomst nietig is, bij toepassing van art. 9 van de wet van 11 juni 1874 voornoemd, minstens de eiser van het voordeel vervallen is, bij toepassing van art. 6, par. 1, en 27 van de polis, doordien de gefailleerde, uit wiens naam en voor wiens rekening de eiser wettelijk handelt en optreedt (R.P.D.B. V° Faillite et Banqueroute, n° 1572), bij het tot standkomen van de verzekeringsovereenkomst aan de verweerster niet heeft verstrekt alle gegevens die het mogelijk maakten de zwaarte en de omvang van de gevaren te beoordelen en inzonderheid niet heeft medegedeeld:

— de andere verzekeringen tegen dezelfde gevaren en betreffende dezelfde risico's;

— de verzekerde bedragen en door welke verzekeraars deze gedekt zijn;

— de weigeringen, verminderingen of opzeggingen van verzekeringen tegen dezelfde gevaren en betreffende dezelfde risico's;

Overwegende dat de eiser niet ontkent dat de gefailleerde vóór 29 juli 1964, nl. op 14 februari 1963, met de Antwerpse Verzekeringsmaatschappij «Securitas» N.V., onder het nr. 2.808.079, een brandverzekeringsovereenkomst betreffende dezelfde gevaren en dezelfde risico's had gesloten, welke overeenkomst op 20 juli 1964 door de verzekeraar tegen 20 augustus daaropvolgend werd opgezegd omdat «uit een inspectie-verslag bleek dat het risico zich» alsdan «in minder gunstige voorwaarden» voordeed.

1. - Overwegende dat, indien de gefailleerde het bestaan en vooral de opzegging van de bewuste brandverzekeringsovereenkomst niet ter kennis van de verweerster had gebracht, deze laatste het recht heeft op grond van art. 9 van de wet van 11 juni 1874 voornoemd tot de nietigheid van de brandverzekeringsovereenkomst op 29 juli 1964 onder het nr. 254.249 gesloten te besluiten;

Overwegende inderdaad dat, volgens artikel 9 voornoemd, elke verzwijging, elke valse verklaring door de verzekerde gedaan, zelfs zonder kwade trouw, wanneer zij de waardering van het risico vermindert of het voorwerp ervan wijzigt, derwijze dat de verzekeraar, had hij ervan kennis gedragen, niet aan dezelfde voorwaarden zou gecontracteerd hebben, de verzekering nietig maken;

Overwegende dat de verzekerde, de gefailleerde ten deze, een spontane verklaringplicht heeft (Frédéricq: «Handboek van Belgisch Handelsrecht», Band III, nr. 1194 en 1196 met noot; Louis Frédéricq: «Traité de droit commercial Belge», T. III, n° 220; Cass. 21-3-1957, R.C.J.B. blz. 163 met noot; J. Van Ryn: «Principes de droit commercial» T. IV, n° 2443.2);

Overwegende dat ongetwijfeld elke verzwijging enkel de verzekering nietig maakt, wanneer zij de waardering van het risico vermindert;

Overwegende dat de al of niet vervulling van deze

voorwaarde een feitelijke aangelegenheid is en door alle middelen van recht, ook door vermoedens, mag worden bewezen (Cass. 21-10-1960, Pas. 1961; I; 195);

Overwegende dat de verweerster bij het tot standkomen van de brandverzekeringsovereenkomst geen navraag had te doen (Cass. 21-3-1957 voornoemd);

Overwegende dat de opzegging van de brandverzekeringsovereenkomst door de gefailleerde op 14 februari 1963 met de Antwerpse Verzekeringsmaatschappij «Securitas» N.V. tegen dezelfde gevaren en betreffende dezelfde risico's gesloten, van aard was om de waardering van het risico door de verweerster te verzekeren te wijzigen;

Overwegende dat indien de verweerster van deze opzegging op de hoogte ware geweest, zij vermoedelijk zou getracht hebben mededeling te bekomen van het inspectieverslag, waarop de vorige verzekeraar zich had gesteund om de brandverzekeringsovereenkomst van 14 februari 1963 op te zeggen, in ieder geval tot het bijzonder grondig en ver doorgedreven onderzoek van de gevaren en van de risico's waaraan de verzekerde goederen bloot stonden zou hebben doen overgaan.

2. - Overwegende bovendien dat door deze verzwijging de gefailleerde het verval opliep van het voordeel der tot stand gekomen verzekeringsovereenkomst; krachtens art. 6, par. 1, en art. 27 van de verzekeringspolis;

Overwegende dat naar luid van art. 6, par. 1 voornoemd, de polis is opgesteld volgens de inlichtingen verstrekt door de verzekerde, die voor hun nauwkeurigheid instaat en die ondermeer, zonder verzwijging, alle gegevens moet verstrekken die het mogelijk maken de zwaarte en de omvang van de gevaren te beoordelen en aangeven;

a) ...
(...)

c) de andere verzekeringen tegen dezelfde gevaren en betreffende dezelfde risico's, de verzekerde bedragen en door welke verzekeraars deze gedekt zijn;

d) de weigeringen, verminderingen of opzeggingen van verzekeringen, tegen dezelfde gevaren en betreffende dezelfde risico's;
(...)

Overwegende dat volgens een eensgezinde rechtsleer en rechtspraak dergelijk beding een uitbreiding van de verplichting vastgelegd in art. 9 van de wet van 11 juni 1874 voornoemd uitmaakt, in die zin dat elke verzwijging de verzekering nietig maakt, ook dan wanneer zij de waardering van het risico niet vermindert (Scheidsgerecht 5-6-1934, R.G.A.R. 1934, 1673; Scheidsgerecht 23-6-1936, Pas. 1936, III, 139; Scheidsgerecht 30-1-1958, R.G.A.R. 1958, 6077);

3. - Overwegende dat verweerster ten deze werd misleid door de brief welke A.L. haar op 20 juli 1964 schreef, en waarbij deze haar enerzijds vroeg «bij hoogdringendheid» de door hem beschreven risico's te verzekeren en eraan toevoegde:

«gezien de Heer D.K. nog niet lang eigenaar is van het kwestieuze goed, menen wij geen verzekering te hebben en durf ik aandringen, na gebeurlijk nazicht van het risico door uw inspecteur, onmiddellijk de verzekering van kracht te doen geworden»;

Overwegende dat hij er verder aan toevoegde:

«gezien de nakende verlofperiode, durf ik voor deze aangelegenheid een kleine voorrang vragen voor de regeling dezer zaak opdat ik zo nodig nog deze week de desbetreffende premie zou kunnen encasseren en de stukken in verband met de afsluiting van het contract ter ondertekening zou kunnen voorleggen»;

Overwegende dat door zijn schrijven van 20 juli 1964, dhr. A.L. verweerster op drieërlei wijze misleidde:

1. Wanneer hij schreef: «gezien de Heer D.K. nog niet lang eigenaar is van het kwestieuze goed», verzwegen hij dat dhr. D.K. minstens sinds 14 februari 1963 eigenaar was van het onroerend goed, vermits hij op gezegde datum een verzekeringsovereenkomst had gesloten met de N.V. Securitas;

Overwegende dat deze omstandigheid niet onbekend was aan A.L., vermits uit de voorgebrachte polis blijkt dat hijzelf als bemiddelaar bij het sluiten van deze polis optrad (onder bemiddelaarsnummer 02807);

Dat hij t.a. in zijn brief de beschrijving van het verzekerde risico woord voor woord uit de polis Securitas overnam;

2. Ook schreef hij niet de waarheid wanneer hij aan verweerster meldde: «menen we geen verzekering te hebben», vermits integendeel de polis Securitas door zijn eigen bemiddeling was gesloten geweest;

3. Eveneens misleidde hij verweerster door aan te dringen op spoed, omdat gefailleerde zopas eigenaar was geworden en omwille van het nakend verlot, — dan wanneer het uitsluitend nodig was zo spoedig te handelen omdat de polis Securitas tegen 20 augustus 1964 was opgezegd;

Overwegende weliswaar dat de opzegging van Securitas slechts op 20 juli 1964 gegeven werd, bij aangetekend schrijven, dat vermoedelijk eerst toekwam bij D.K. op 22 juli 1964, doch dat men gerechtigd is te vermoeden dat A.L. deze nakende opzegging reeds door een telefonische mededeling kende, daar anders zijn vraag om de polis te sluiten met verweerster en de spoed die hij inroepet onbegrijpelijk zouden zijn;

Overwegende dat de uitleg welke de eiser thans meent te kunnen geven aan de vermelding «menen wij geen verzekering te hebben», niet strookt met de vermelding van de recente aankoop van het te verzekeren goed door de gefailleerde, noch met het nakend verlot;

Overwegende dat in strijd met wat de eiser in dezelfde gedachtengang beweert, de verzekeringsovereenkomst niet werd gesloten met verweerster om in te gaan op 20 augustus 1964, vermits art. 5, § 2, luidt, dat de polis Brandverzekering van 29 juli 1964 bindend is door de handtekening van de partijen;

Overwegende weliswaar, dat de eerste premie door de gefailleerde eerst werd betaald op 5 september 1964, maar uit niets blijkt dat zulks tussen de contracterende partijen werd overeengekomen;

Overwegende dat, bij toepassing van art. 5, § 2, van de bewute polis, verweerster enkel niet gehouden was tot vergoeding bij schadegeval zo de eerste premie niet tevoren werd betaald;

Overwegende dat derhalve mag aangenomen worden enerzijds dat het schrijven van de heer A.L. misleidend was en een verzwijging inhield van de polis Securitas, en van haar opzegging, en anderzijds dat uit de wijze waarop de polis met verweerster werd gesloten, en de eerste premie ervan werd betaald, niet kan afgeleid worden dat verweerster van het bestaan en van de opzegging van de polis Securitas werd verwittigd;

4. Overwegende dat A.L., volgens zijn briefpapier meetkundige schatter van onroerende goederen is, alsmede «beheerder» en zich onledig houdt met «succesies»;

Overwegende dat hij ook makelaar is in verzekeringen, zoals blijkt uit de omstandigheid dat hij zowel bij de maatschappij Securitas, als bij verweerster een inschrijvingsnummer heeft als agent;

Overwegende dat een makelaar in principe niet de lasthebber is van de partijen en dat hij enkel tot taak heeft één of meer partijen met elkander in betrekking te stellen

ten einde een juridische verrichting te sluiten (zie J. Van Ryn: «Principes de droit commercial», T. III, n° 1849);

Overwegende evenwel dat de makelaar soms lastgeving heeft van één der partijen, of zelfs van beiden (zie J. Van Ryn, o.c., n° 1951);

Overwegende dat, indien het zou bewezen zijn dat A.L. als uitsluitende lasthebber van D.K. is opgetreden, deze laatste verantwoordelijk zou kunnen zijn voor de fouten waaraan zijn lasthebber zich plichtig zou hebben gemaakt in de uitvoering van zijn mandaat (zie De Page, T. V., n° 441 en 452; Laurent, T. XXVIII, n° 54; Planiol et Ripert, T. XI, n° 1497; Mazeaud: «Responsabilité Civile», T. I, n° 944-955 en de aldaar geciteerde rechtspraak);

Overwegende dat ter zake er wellicht aanleiding zou zijn om te aanvaarden dat A.L. in opdracht van D.K. optrad, wanneer hij zich tot verweerster wendde om de verzekeringspolis te sluiten;

Overwegende inderdaad dat D.K. tot tweemaal toe, gedurende het opsporingsonderzoek na de brand, A.L. bestempelde als «mijn boekhouder» (zie p.v. n° 11.983 van de politie van Berchem d.d. 11 november 1964, om 2.40 uur en om 7.35 uur);

Overwegende nochtans dat ook uit het strafdossier blijkt dat deze boekhouder, die tegelijk makelaar is in verzekeringen, zijn beroep uitoefent als zelfstandige;

Overwegende daarbij dat de vraag, te weten of A.L. als lasthebber van D.K. optrad, niet beslissend is voor het beslechten van het aan de scheidsrechters onderworpen geschil;

Overwegende inderdaad dat enerzijds het aan D.K. behoorde van buiten iedere al dan niet foutieve tussenkomst van A.L. het bestaan van de polis Securitas en van haar opzegging ter kennis te brengen van verweerster;

Overwegende dat het tot nu toe niet blijkt dat hij dit wel heeft gedaan en dat hij derhalve eventueel de gevolgen hiervan moet dragen — zelfs indien hij niet moet instaan voor het foutief optreden van A.L.

5. Overwegende anderzijds dat D.K., zoals hierna zal worden uiteengezet, staande houdt dat hij, buiten het optreden van A.L. om, rechtstreeks en vóór het sluiten van de verzekeringspolis van 29 juli 1964 met verweerster, deze laatste op de hoogte stelde van het bestaan van de polis Securitas en van de opzegging ervan;

Overwegende dat, indien dit waar is, het de verzwijging uitschakelt, derwijze dat het als zonder nut voorkomt te onderzoeken of A.L. bij de sluiting van de polis als exclusieve lasthebber van D.K. optrad, en of deze laatste voor zijn fouten moet instaan;

Overwegende dat de verzekerde, door alle middelen van recht, getuigen inbegrepen, mag bewijzen zich niet aan de gewraakte verzwijging te hebben plichtig gemaakt, maar integendeel de verweerster, in de persoon van haar inspecteur, op de hoogte te hebben gebracht zo van het bestaan van de verzekeringsovereenkomst van 14-2-1963, als van de opzegging van dezelfde op 20 juli 1964 gegeven tegen 20 augustus daaropvolgende wegens het uitgebrachte inspectieverslag (Felix Monette, Albert Devillé, et Robert André: *Traité des Assurances Terrestres*, T. I, n° 322, blz. 445; J. Van Ryn, op. cit., I, IV, n° 4.443, 4; Louis Frédéricq, op. cit., T. III, n° 224; «Les assurances terrestres» in *Les Nouvelles «Droit Commercial»*, T. V, n° 868; Prof. Mr. T.J. Dorhout-Mees, «Kort Begrip van het Nederlands Recht», n° 1.045);

Overwegende dat de eiser voorts nog niet heeft bewezen dat hij het bestaan van de polis van 14 februari 1963 en de opzegging ervan van 20 juli 1964 tegen 20 augustus daaropvolgende aan de verweerster heeft aangegeven;

Overwegende ongetwijfeld dat de eiser het bestaan van deze aangifte door vermoedens mag bewijzen, maar deze

welke hij als zodanig aanvoert noch gewichtig, noch bepaald, noch met elkander overeenstemmend zijn;

Overwegende weliswaar, dat de eerste premie eerst op 5 september 1963 werd betaald, maar uit niets blijkt dat zulks zou geschied zijn ingevolge een overeenkomst gesloten tussen de contracterende partijen;

Overwegende dat de betaling voornoemd enkel het gevolg van een nalatigheid kan wezen en inderdaad ook schijnt te zijn, vermits de verzekering van 14 februari 1963 tegen 20 augustus 1964 was opgezegd en mitsdien de gefailleerde van 20 augustus 1964 tot 5 september daaropvolgende niet door verzekering gedekt was;

Overwegende dat het bedrag van de premie, tot betaling waarvan de gefailleerde zich jegens verweerster verbond, niet van aard is om iets te bewijzen in verband met het bestaan van een vroegere overeenkomst, noch in verband met de opzegging van dezelfde.

6. Overwegende dat de eiser ten onrechte zich beroept op art. 6, §1/f van de polis n° 254.249 van 29 juli 1964;

Overwegende inderdaad dat verweerster contractueel geen verval kan inroepen, indien in de bijzondere voorwaarden is bepaald dat zij bij de ondertekening van de polis de inspectie van de verzekerde risico's heeft gedaan;

Overwegende dat de inspecteur van verweerster ter plaatse schijnt te zijn gekomen en de inspectie van de verzekerde risico's schijnt te hebben gedaan, maar zulks in de bijzondere voorwaarden van de verzekeringsovereenkomst niet bepaald is geworden;

Overwegende dat verweerster alleen zich het recht heeft ontzegd om het verval in te roepen, indien in de bijzondere voorwaarden bepaald is dat zij bij het ondertekenen van de polis de inspectie van de verzekerde risico's heeft gedaan;

Overwegende dat de voorwaarde waaronder verweerster zich het recht ontzegde om het verval in te roepen ten deze niet vervuld is;

7. Overwegende dat vooralsnog de gegevens van het dossier op een verzwijging van de gefailleerde wijzen, doch dat de eiser aanbiedt te bewijzen dat de gefailleerde, vóór het sluiten van de verzekeringsovereenkomst met verweerster, uitdrukkelijk het bestaan van de polis Securitas en van de opzegging ervan ter kennis van verweerster bracht;

Overwegende dat, volgens verweerster, de eiser thans niet meer zou mogen bewijzen het bestaan van de verzekeringsovereenkomst van 14 februari 1963 en de opzegging van dezelfde op 20 juli 1964 tegen 20 augustus daaropvolgende gedaan, omdat de bewuste feiten thans meer dan drie jaar oud zouden zijn;

Overwegende dat, in strijd met wat verweerster schijnt te beweren, het zo in feite als in rechte mogelijk is feiten die drie jaar oud zijn te bewijzen;

Overwegende dat dan ook aan de eiser behoort te worden toegelaten, met alle middelen van recht, getuigen inbegrepen, te bewijzen dat de gefailleerde aan de inspecteur van verweerster, ter gelegenheid van diens plaatsbezoek, heeft medegedeeld dat het risico vroeger verzekerd werd door de N.V. Securitas en de verzekering door deze laatste opgezegd werd;

Redenen waarom,

Wij, scheidsrechters,

Na erover te hebben beraadslaagd,

Verklaren de eis ontvankelijk, maar vooraleer recht te spreken over de grond, laten aan eiser toe door alle middelen van recht, getuigen inbegrepen, te bewijzen: dat de gefailleerde D.K. aan de inspecteur van verweerster, ter gelegenheid van diens plaatsbezoek, heeft medegedeeld dat het risico vroeger verzekerd was bij de

N.V. Antwerpse Verzekeringsmaatschappij Securitas en de verzekering door deze laatste opgezegd werd;

Voor zoveel als nodig zeggen dat het tegenbewijs vrij staat;

Om daarna te worden besloten door de partijen en gevonnist door ons als naar recht.

NOOT: Na getuigenverhoor en bij einduitspraak van 12 januari 1968 stelden de scheidsrechters vast, dat eiser het door hem aangeboden bewijs niet heeft geleverd, en beslisten zij;

— dat de door eiser ingeroepen verzekeringsovereenkomst nietig is, volgens de wettelijke, minstens volgens de conventionele verzwijging, bij toepassing van art. 9 van de wet van 11 juni 1874, welke titel X van het eerste Boek van het Wetboek van Koophandel uitmaakt;

— dat de eiser van alle recht op vergoeding wegens het onderhavige schadegeval vervallen is wegens verzwijging en gebrek aan aangifte van essentiële elementen, bij toepassing van artt. 6, §1, en 27 van de tussen de gedingvoerende partijen overeengekomen algemene polisvoorwaarden;

Mitsdien ontzeggen eiser zijn vordering.

VREDERECHT TE ANTWERPEN

3e Kanton. — 16 februari 1967.

Plv. rechter: M. Van Peeterssen.

Advocaten: Mrs. Van de Castele en P. Goossens.

Verstek. — Van de eiser. — Ontslag van instantie. — Nieuwe dagvaarding. — Niet ontvankelijk.

Een vonnis van ontslag van instantie sluit niet in dat er tegen dit vonnis geen rechtsmiddel meer mogelijk is. Een nieuwe dagvaarding door een eiser tegen wie ontslag van instantie werd verleend, is derhalve niet ontvankelijk.

Geurts t./ Mampaey.

Gezien ons vonnis bij verstek geveldd dd. 27 mei 1966, waarbij huidige aanlegger op verzet werd veroordeeld om aan huidige verweerder op verzet te betalen in hoofdsom 1.686 frank hoofdens uitgevoerde veranderings- en bezettingswerken;

Gezien het exploit van gerechtsdeurwaarder J. Meganck te Antwerpen verblijvende, dd. 20-6-1966, waarbij oorspronkelijke verweerder verzet instelt tegen het voormelde vonnis bij verstek geveldd;

Aangezien ter inleidende zitting op verzet de verweerder op verzet niet verscheen en de zaak voor toekenning van profijt naar de zitting van 5 augustus 1966 werd verwezen;

Aangezien op deze laatste datum verweerder in persoon van zijn raadsman verschenen is en de zaak dus tegensprekelijk dient behandeld;

Gehoord partijen in hun middelen en verklaringen; Gelet op art. 2-3-4-30-34-37-41 der wet van 15-6-1935; Aangezien bij exploit dd. 9-2-1966 de genaamde Mampaey had gedagvaard ten einde de genaamde Geurts te doen veroordelen tot betaling ener som van 1.686 fr.; dat deze vordering bij verstekvonnis dd. 25-2-1966 werd afgewezen;

dat gezegd vonnis bij verstek tegen aanlegger een ontslag van rechtsvervolging verleent;

Aangezien de akte van verzet dd. 20-6-1966 vermeldt dat de genaamde Mampaey reeds bij exploit dd. 9-2-1966 tegen verzoeker (Geurts) een eis stelde in betaling van 1.686 fr. en deze eis bij verstekvonnis dd. 25-2-1966 werd afgewezen en dat bijgevolg de eis ingeleid bij exploit van 16-5-1966 niet ontvankelijk is;

Aangezien chronologisch zich de toestand als volgt voordoet:

1. dagvaarding van Mampaey dd. 9-2-1966 strekkend tot betaling van 1.686 fr.,
2. vonnis dd. 25-2-1966: verstek tegen aanlegger Mampaey en ontslag van rechtsvervolging,
3. dagvaarding van Mampaey dd. 16-5-1966 strekkend tot betaling van 1.686 fr.,
4. vonnis dd. 27-5-1966 waarbij de heer Geurts bij verstek werd veroordeeld tot betaling van 1.686 fr.
5. akte verzet van de heer Geurts dd. 20-6-1966 dewelke het voorwerp uitmaakt van onderhavige proceduur.

Gezien het vonnis dd. 25-2-1966, waarbij ontslag van rechtsvervolging verleend werd gezag van gewijsde heeft en er tot op heden geen verhaal tegen ingesteld werd; dat het bijgevolg tussen partijen volkomen bindend is mits voorgaand voorbehoud;

Aangezien een vonnis van ontslag van rechtsvervolging dus geenszins insluit dat er tegen dergelijk vonnis geen verhaal meer mogelijk is (R.W. 21-5-1961 B.H. Gent 5.K. 13-3-1961);

Aangezien er regelmatig verzet tegen het vonnis dd. 27-5-1966 door partij Geurts werd aangetekend en dit verzet ontvankelijk is;

Aangezien ook wegens hoger vermelde reden — res judicata — de nieuwe dagvaarding van partij Mampaey dd. 16-5-1966 niet ontvankelijk was.

Om deze redenen,

Rechtdoende op tegenspraak, verklaren het verzet dd. 20-6-1966 ontvankelijk en zeggen voor recht dat de dagvaarding dd. 16-5-1966 niet ontvankelijk was;

Wijzen verweerder op verzet van zijn oorspronkelijke dagvaardink af en veroordelen hem tot de kosten.

NOOT: In dezelfde zin: Rb. Gent, 30 december 1966, R.W. 1966-1967, 1915. Anders: Kooph. Antwerpen, 14 februari 1967, R.W. 1967-1968, 263.

Art. 1047, lid 1 van het Gerechtelijk wetboek luidt: «Tegen ieder verstekvonnis kan verzet worden gedaan, onverminderd de bij de wet bepaalde uitzonderingen».

Dienaangaande zegt het verslag van Reepinghen, na het huidige systeem besproken te hebben: «Het ontworpen wetboek wijst dan ook een dergelijk stelsel af. De teksten maken geen onderscheid tussen het verstek van de eiser en dat van de verweerder en, wanneer de eiser zich niet aanmeldt op de dag die voor de debatten is gesteld of wanneer de voorwaarden die de wet stelt, vervuld zijn, heeft de verweerder de keuze overeenkomstig artikel 751 een uitspraak te vorderen geacht als op tegenspraak gewezen, ofwel verstek te nemen met mogelijkheid van verzet door de partij die verstek laat gaan, ofwel tenslotte de zaak van rol te doen weglaten, zoals voorzien is in artikel 730. Dit middel heeft tenslotte een draagwijdte die te vergelijken is met die van het ontslag van instantie, behalve dat de partij tegen wie de maatregel genomen is, niet de nodeloze dagvaardingskosten zal moeten doen en op eenvoudig verzoek een nieuwe dagstelling zal bekomen» (Verslag Van Reepinghen, uitgave van het Belgisch Staatsblad, 1, blz. 412).

ARBEIDSGERECHT TE DENDERMONDE

Werkliedenkamer. — 27 juni 1966.

Voorzitter: M. Schelfaut.

Rechtskundig Bijzitter: M. Heyvaert.

Advocaten: Mrs. Matthys en Verwilghen.

Comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing. — Ontslag van een kandidaat. — Faillissement van de ondernemer.

Eiser was kandidaat van het Comité voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen bij een firma. Hij werd ontslagen en acht dagen later werd de vennootschap op bekentenis failliet verklaard. Hij vroeg tijdig zijn wederopneming aan de curator, maar daar ze niet werd toegestaan, eist hij een schadevergoeding van twee jaar loon.

Aangezien hij als kandidaat de wettelijke bescherming geniet, mocht hij, behoudens redenen die onmiddellijk ontslag rechtvaardigen, slechts afgedankt worden om economische of technische redenen die vooraf door het bevoegd paritair comité erkend zijn. Maar een aanvraag om het bestaan of de afwezigheid te doen vaststellen van zulke redenen, waarover het paritair comité zich niet heeft uitgesproken of zich niet heeft kunnen uitspreken binnen de wettelijke termijn, wordt aan de Werkrechtvaardersraad overgelaten. De curator heeft in die zin een rekest aangeboden aan de Raad. Deze erkent de economische redenen in onderhavig geval (zie nader de beslissing).

De Looze t./ Faillissement Ovemac.

Gezien de inleidende dagvaarding dd. 17 september 1965, strekkende tot het zien en horen veroordelen van verweerder: q.q. te betalen aan aanlegger een som groot 183.000 fr., bedrag gelijkstaande aan een schadevergoeding van twee jaar loon wegens gemis van verzoeker van wederopneming als wettelijk beschermde kandidaat voor het comité voor veiligheid en gezondheid; te horen zeggen dat gezegd bedrag in het passief van de faling zal worden opgenomen;

Overwegende dat aanlegger in de firma Ovemac tewerk was gesteld en op grond van de wet van 10 juni 1952 betreffende de veiligheid en gezondheid der arbeiders, gewijzigd door de wet van 17 juli 1957 en van de wet van 28 januari 1963, door zijn representatieve werknemersorganisatie, met name het Algemeen Belgisch Vakverbond, op 2-4-1963 op de kandidatenlijst van het bij bedoelde vennootschap opgericht comité voor veiligheid en gezondheid voorgedragen werd en hij achteraf op 15 maart 1963 effectief verkozen werd;

Overwegende dat het vaststaat dat aanlegger bij aanbevelen schrijven een einde heeft zien stellen aan zijn arbeidsovereenkomst dd. 19 februari 1965;

Overwegende dat de firma Ovemac in faling is gegaan bij neerlegging van het bilan voor de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde, zetelend in handelszaken bij vonnis van 27 februari 1965;

Overwegende dat aanlegger zich met de afdanking niet kon akkoord verklaren en bij toepassing van de wet van 10 juni 1952 op 17 maart 1965 dus tijdig en wettelijk, zijn wederopneming heeft verzocht aan de curatoren der faling;

Overwegende dat deze wederopneming niet geschied is en aanlegger als kandidaat voor het Comité voor Veiligheid en Gezondheid wettelijk beschermd, hierdoor hoger-vermelde vergoeding opvoert van twee jaar loon;

Overwegende dat verweerders, naar de dagvaarding

vermeldt, in het passief der faling als bevoorrechte schuld-vordering hebben opgenomen, het achterstallig loon en de opzegvergoeding wegens onregelmatige verbreking van de arbeidsovereenkomst — welke ten andere ook niet het voorwerp uitmaakt van kwestieus geschil — maar weigeren in dit passief op te nemen de schadevergoeding van twee jaar loon wegens de wettelijk bevoorrechte plaats welke hij in de firma bekleedde ;

Gezien de oproeping in verzoening voor de Werkrechtersraad dd. 7 april 1965 voor de Verzoeningskamer van 12 april 1965, alwaar aanlegger aanwezig was, doch niet verweerders ;

Overwegende dat verweerders opwerpen :

1) dat aanlegger zijn hoedanigheid van lid van het Comité voor Veiligheid en Gezondheid hoeft te bewijzen ;

Overwegende dat te dien einde aanlegger bij zijn bundel dat werd medegedeeld aan verweerders voldoende de bewijzen naar voor brengt van zijn bevoorrechte hoedanigheid in de firma ;

2) dat de vraag tot heropneming in de firma geschied is door de afgevaardigde van het Algemeen Belgisch Vakverbond, waarbij verzoeker is aangesloten en derhalve onontvankelijk is, wegens het feit dat dit verzoek niet persoonlijk geschied is ;

Overwegende dat ook dit argument alle aanvaardbare grond mist om te worden weerhouden, gezien de heer Janssens, secretaris van hoger genoemd vakverbond, in opdracht van de aangesloten leden handelt in hun voordeel, wat in de lijn ligt van de doelstelling zelve van alle vakbonden ter vrijwaring van de rechten en het behartigen van de belangen van hun leden ;

Overwegende dat verweerders zelf nooit op geen enkel ogenblik dit mandaat hebben in twijfel getrokken, gezien ze zelf met betrokken vakbond en secretaris Janssens hebben gecorrespondeerd ten einde een oplossing te zoeken of hun standpunt te verdedigen ;

Overwegende dat derhalve rechtspraak nopens dit punt formeel is (Cass. 25-6-1959 - T.S.R. 1960, blz. 8 ; Werkrechtersraad van beroep Bergen, 20-2-1960 - T.S.R. 1961, blz. 273 ; Cass. 18-9-1964 - T.S.R. 1964, blz. 282 en 283) ;

3) Dat de afdanking geschied is om reden dat de bank van het Land van Dendermonde plots alle kredietverlening stopzette wegens het feit dat kwestige Bank, zelf in moeilijkheden verkerend, werd opgeslorpt door de Bank Lambert ;

Overwegende dat terzake de grond van de zaak zich juist nopens dit punt stelt, te weten of dit stopzetten gewettigd is wegens gewichtige redenen of om economische of technische redenen ;

Overwegende dat naar de termen van de wet van 28 januari 1963, art. 11 inderdaad elke werknemer die aan de kiesvoorwaarden voldoet en op een kandidatenlijst voorkomt, van de wettelijke bescherming geniet ; dat hij slechts mag afgedankt worden om een hoger vermelde reden, welke vooraf door het bevoegd paritair comité is erkend geworden ;

Overwegende echter dat 2° van zelfde wet voorziet dat een aanvraag om het bestaan of afwezigheid te doen vaststellen van redenen van economische of technische aard waarover het paritair comité zich niet uitgesproken heeft of zich heeft kunnen uitspreken binnen de bij lit. e voorziene termijn, overgelaten wordt aan de Werkrechtersraad (Werkrechtersraad Gent, 5-11-1964) ;

Overwegende dat verweerders in die zin rekwest hebben aangeboden aan de Raad op 22-11-1965 ;

Overwegende dat terzake dient aangemerkt dat het stopzetten van de Firma Ovemac inderdaad haar oorzaak

vindt in het stopzetten van alle kredieten haar verleend door de Bank van het Land van Dendermonde, om reden deze bank zelf in financiële moeilijkheden verkerend, werd opgeslorpt door de Bank Lambert, onder de benaming van de Bank van Dender en Schelde ;

Overwegende dat men wel mag spreken van zwaarwichtige, economische redenen welke aanleiding hebben gegeven tot kwestieuze kontraktbreuk waarvoor de curatoren zich hebben geplaatst gezien bij de aanvang van hun opdracht ; dat men noch de firma noch de faling hiervoor kan verantwoordelijk stellen ;

Overwegende dat het sluiten van alle activiteiten van een firma alle misbruik uitsluit en niet van aard is de bevoorrechte arbeiders met kwaad opzet in de uitoefening van hun werkzaamheden te schaden (Werkrechtersraad Luik 12-2-1960 - Werkrechtersraad Namen 7-3-1958, R.D.S. 1959, blz. 135 en noot - Cass. 30-6-1960, J.T. 1960, p. 686) ;

Overwegende dat immers de Wet van 10 juni 1952, gewijzigd door de wet van 17 juli 1957 en de wet van 28 januari 1963, welke een sociaal doel heeft tot bescherming van de arbeider in de werkaangelegenheden en in dienstverband dienen toegepast ten behoeve van de arbeiders in zoverre dat ze in overeenstemming kunnen gebracht worden op economisch en sociaal gebied en binnen de perken van een redelijke eis ;

Overwegende dat de wetgever zeker nooit op het oog heeft gehad, zoals ter zake omwille van een kontraktbreuk spruitende uit het stopzetten van alle activiteiten van een firma zonder enige momentele tegenprestatie van aanleggers hem zonder meer honderden duizenden franken uit te betalen daar waar er geen meerdere schade is ontstaan dan de normale vergoeding wegens kontraktbreuk, welke vanzelfsprekend werd uitbetaald of niet wordt betwist ; zulks komt stellig neer op een verrijking zonder oorzaak en ten nadele van al de andere rechtmatige aanspraakmakers en schuldeisers van de faling ;

Overwegende dat bij de kontraktbreuk er geen sprake is geweest van kwade trouw, bedrog of enige willekeur ;

Om deze redenen :

De Werkrechtersraad, Kamer der Werklieden, rechtdoende op tegenspraak en in eerste aanleg, neemt kennis van het rekwest door verweerders ingediend op 22-11-1965, verklaart de gestelde eis ontvankelijk doch ongegrond, en ingaande op voornoemd rekwest zegt voor recht dat het beëindigen van de arbeidsovereenkomst tussen partijen te wijten is aan zwaarwichtige, economische en technische redenen ;

wijst derhalve de eis als ongegrond af ;
Kosten ten laste van aanlegger.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

BOEKBESPREKING

Prof. Dr. J. Van Houtte, *Traité des sociétés de personnes à responsabilité limitée*. (3e édit. — Mise à jour au 15 novembre 1967) ; Brussel Larcier 1968 ; 68 p.

Toen in 1963 de 3e druk verscheen van het « *Traité des sociétés de personnes à responsabilité limitée* » hebben we in dit Weekblad die nieuwe uitgave gerecenseerd en te dier gelegenheid gewezen op de voortreffelijkheid, het nut e.d. van dat belangwekkend boek.

Sedert 1963 zijn evenwel in de fiscale wetgeving (d.i. de wetgeving betreffende zowel de indirecte als de directe belastingen) belangrijke en veelvuldige wijzigingen aangebracht, zodat het 2e deel van het werk reeds enigszins « verouderd » is.

Velen (zeker al degenen die in het bezit zijn van het « *Traité* ») zullen dan ook met genoegen vernemen, dat de auteur zijn boek heeft bijgewerkt (tot 15 november 1967) door middel van een *Complément* van 69 pagina's, waarvan 12 voor het 1e deel en de overige voor het 2e deel.

Uiteraard is het niet mogelijk gemeld « *Complément* » te bespreken. Wij beperken er ons dan ook toe het bestaan van de bijwerking (waardoor het werk opnieuw « up to date » is) ter kennis te brengen van de belangstellenden.

Prof. Dr. F. Amerijckx.

MEDEDELINGEN

CREDOC

Wij ontvingen van het Centrum voor Rechtsdokumentatie onderstaande mededeling :

Wij hebben het genoegen U mede te delen dat de demonstraties van Credoc zullen doorgaan op 3, 4 en 5 april e.k. respectievelijk te Brussel, Gent, Antwerpen, Luik en Charleroi.

Mogen wij U vragen Uw lezers in te lichten over de manifestatie, die naar onze mening een belangrijke gebeurtenis is in het juridisch leven van België. In ieder geval zullen zij breedvoeriger ingelicht worden door ons blad « *Special Credoc* » dat hun zal toegestuurd worden.

U dankend bij voorbaat, bieden wij U onze gevoelens van bijzondere hoogachting.

Belgische Vereniging voor Agrarisch Recht.

De Algemene Statutaire Vergadering van de Belgische Vereniging voor Agrarisch Recht zal plaatshebben op zaterdag 30 maart 1968, te 10 uur, ten maatschappelijke zetel, 72, Guldenvlieslaan Brussel 6.

Na de Algemene Vergadering te 11 uur, zal de heer A. Kinsbergen, Gouverneur van de Provincie Antwerpen, er een voordracht houden over : « De land- en tuinbouwontwikkeling in de Provincie Antwerpen ten overstaan van de wet houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening en de stedenbouw ».

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Notarissen : jg. 1968 - nr. 3 :

Berquin H., Her recht van wederinkoop.

Algemeen Fiscaal Tijdschrift : jg. 1968 - nr. 5-6 :

Algemeenheden. — Inkomstenbelastingen. — Met inkomstenbelastingen gelijkgestelde belastingen. — Indirecte staatsbelastingen.

Europees Vervoerrecht : jg. 1967 - nr. 7 :

Nederlandse index.

Nederlands Juristenblad : jg. 1968 - nr. 12 :

Mazirel L.C., De wet « Nieuwe regelen ter bevordering van het maatschappelijk welzijn van de woonwagenbevolking » (Woonwagenwet). — Blok N., De Misrepresentation Act. 1967. — Union Internationale des Magistrats. — Van Bemmelen J.M., Psychiatrisch Juridisch Gezelschap 3 februari 1968. — Walkate J.A. DWzn, Vragen rijzen rond een antwoord.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie : jg. 1968 - nr. 4988 :

Hamaker G., Het werkingsgebied van art. 6 A.B. — Polak R.J., Quando bene distinguitur ? — Leyten J.C.M., Replik naar aanleiding van een rechtsvraag-antwoord, m.o.v. Prof. mr. J.M. Polak.

Journal des Tribunaux : jg. 1968 - nr. 4610 :

Delnoy-Margrève C., L'article 7, alinea premier de la loi du 8 avril 1965 et les attributions « civiles » du juge de la jeunesse. — Glansdorf B., Deux propositions de lois récentes en matière de divorce.

Revue de l'Administration et du Droit Administratif de la Belgique : jg. 1968 - nr. 3 :

Sarot J., Urbanisme.

Recueil Dalloz Sirey (Parijs) : jg. 1968 - nr. 12 :

Guyon Y., Des difficultés rencontrées dans l'exploitation familiale d'un bien rural affermé.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"